

Ljubljanski

V O Z N A

Leposloven in znanstven list.

Štev. 7.

V Ljubljani 1. julija 1889.

Leto IX.

Vodniku.

Slavnostna kantata.

Razkrit je kip. — Na onem mestu,
Kjer delal si za narod svoj,
Živeč le zanj v ljubezni zvesti,
Postavljen spomenik je tvoj;
Mi vijemo ob njem spomine
Iz tvoje, naše zgodovine . . .
Grenkó-sladák je pač spomin:
V minule dni okó nam gleda,
Kar gleda, to je dedov beda,
A ti, Slovenov prvi sin,
Glasnik si prvi njih vrlin.
Glasnik, vodnik! — Navdušen glas
Poslal si v mesto, trg in vas,
Da oživela bi beseda,
Očetov glas na rodnih tleh . . .
Ostrmil ded je v glasih teh:
Kar čul je v teku davnih časov,
To slišal je iz tvojih glasov!
In zbistril se je vid mračán
In z novo silo se pričelo
Pokojno je, dušévno delo,
Slovenstvu vstal je lepši dan!

Izgubil je s tábo
Vodnika naš ded;
Kot prvega pevca
Slavi te naš svet.

Globoko nam v duši
Klic žije glasán,
Navdušena pesem:
»Ilirija vstan'!«

»Slovenija vstani!«
Prepevamo mi;
Ne peli bi tega,
Da nisi žil — ti.

Tod zreš na nas! — Na onem mestu,
Kjer delal si za narod svoj,
Živeč le zanj v ljubezni zvesti,
Razkrili spomenik smo tvoj.
Iz pesmij ti pletemo lovor,
V slovesni spev se zlija govor:

»Po tebi ni sina,
Nè hčere biló;
Dovblij je spomina,
Te pesmi pojó!«

V blagosti dnéh in dnéh nezgode
Slavil te rod hvaležen bude. —
Naš prvi pevec Valentin,
Da večno žil bi tvoj spomin! —

A. Funtek.

Slavnostni govor

gospoda c. kr. gimnazijskega ravnatelja **Fr. Wiesthalerja**

ob odkritju Vodnikovega spomenika v Ljubljani dne 30. junija 1889.

Slavna gospôda! Častiti rojaki!

Živéti vrli môž ne smé za sé.
Iz bratov sreče njemu sreča klije,
Veselje ljudsko njemu v ôku sije,
In tuja sôlza mu mečí srce!

Gregorčič.

I.

Prestavimo se v duhu za kakih petindevetdeset let nazaj v preteklost! V Koprivniku, prijazni bohinski vasi, končana je ravno nedeljska služba božja. V gostih tolpah zapuščajo pobožni seljani svetišče; resno, razvneto lice priča, da jim je beseda božja pretresla dušo, ki še zdaj drgeče, prešinjena od njene sile. Kakó tudi ne! Razlagajoč resnico Gospodovo jih je podžigal duhovni pastir s svetim ognjem na čednost, odvrčal od greha. Vsak stan, vsak spol, vsako starost je vzpodbujal s primernim bodrilom. Privrele iz dna srca so segle njegove besede globoko v srce vsem poslušalcem. Kakor da bi še nekoga čakalo, postaja ljudstvo okrog cerkve. In res, glej! iz žagrada stopa duhovsko oblečen môž srednje, a krepke postave, star kakih 36 let. Obraz ni da bi rekel posebno lep, a izpod čela mu žari dvoje dobrohotnih, prikupljivih očij, ki ti vzbujajo zaupanje. Stari in mladi hité roko poljubit prihajalcu, ki se jame dobrodušno razgovarjati s to in óno skupino: tu téši zapuščeno siroto, tam svetuje na pol obupanemu kmetiču, zdaj malo podraži rdečelično deklê, zdaj poboža nedolžni otroški obraz in razdelivši med deco nekoliko svetih podobic, odide na vse strani prijazno odzdravljaje. Po-

póludne po cerkvenem opravilu obiskuje bolnike in jim lajša telesne in dušne boli; bednim siromakom »odpira srcé, odpira roké, otira bratovske solzé.« Ob delavnikih lazi po hribih in dolinah ter izsleduje redke kamene in okamenine; prestrm mu ni niti nebotični Triglav, preoddaljena ne najskrajnejša kotlina, ako krije v sebi kako prirodno čudo. Potoma rad malo postoji, da pozvé od kmetiča na polji ali rokodelca v delalnici, kakó velita temu in ónemu orodju. Zdaj ustavi starca s šopkom nabranih zelišč in cvetic: poimenovati mu mora vsako posebej; zdaj pomudi staro ženico z butaro dračja na rami: uljudno jo prinuja, da mu zapoje kako národno pesem o Pegamu in Lambergarji, o vitezu Ravbarji ali pa o kralji Matjaži. A tudi iz fantov in deklet umeje šegavo izvabiti marsikatero zaljubljeno poskočnico. Vse, kar sliši in vidi, zapisuje si skrbno in natanko v knjižico. Kadar sreča o mraku s polja vračajoče se delavce in jim pripoveduje, kaj se po svetu godi, unema jih za lepo petje ter netí v njih srcih iskro domovinske ljubezni. Domov prišedši piše ali bere pozno v noč knjige, ki mu jih iz Ljubljane pošilja plemeniti prijatelj in posestnik bližnjih fužin, baron Zojs. Brez posla ga ni videti nikoli. Kdo je ta milosrčni, rodoljubni duhovnik? Ako vprašaš kakega župljana, odgovori ti: »To so naš dobri gospod Balant!« Ako baraš njega samega, pove ti v preprosti govorici svoji: »Rojen sim 3. svičana 1758 ob 3. uri zjutra v' gorni Šiški na Jami per Žibertu iz Očeta Jozefa, inu matere Jera Pancè iz Viča . . . Devet let star popustím jegre, luže, inu dersanje na jamenskeh mlakah, grem volán v' šolo, ker so mi ob lubili, de znam nehati, kader očem, ako mi uk nepojde od rôk. Pisati inu branje me je učil šolmaster Kolenc 1767; za prvo šolo stric Marcell Vodník franciskanar v' Novim Mesti 1768 inu 1769. Od 1770 do 1775 poslušam per Jezuitarjih v' Lublani šest latinskih šol. Tiga leta me ženejo muhe v' kloster, k' franciskanarjam, slišim visoke šole, berem novo mašo, se z' oblubami zavežem; al 1784 me Lublanski škof Herberstein vun pošle, duše pàst. Krajnsko me je mati učila, nemško inu latinsko šole; lastno vesele pa laško, francozko, inu sploh slovensko. Kamenje poznati sim se vabil 1793.« — Takó on sam. Jaz pa pravim: ta dušni pastir sicer ni ne duhovni, ne konzistorijalni svetovalec, ne beneficijat in ne kanonik, a to je mož, to je svečenik po božji volji, to je pravi blagovestnik Kristov.

V zbor učenih, vedi slava,
 Stopi moder, bistra glava,
 Vse jezike sveta zna.
 Če zapoje, vse pogleda,
 Na katedru grom beseda.

Koseski.

II.

Nad mestom ljubljanskim je razprostrla tiha noč svoja mračna krila. Vse se ziblje že v sladkem spanji. Le v frančiškanskih ulicah gori še luč v pritlejši hiše pod števil. 12 (zd. 6). Ondu sedi za mizo, obloženo s knjigami in rokopisi, mož, utopljen v globoke misli, iz katerih se zdaj pa zdaj prebudi, da pogleda v to in óno knjigo ali zapiše kak težko pogojen stavek. Pač mu že medlé oči, a on se ne zmeni za to: pričeto delo mora končati, predno se zdaní, kajti po dnevi ga čakajo druge dolžnosti. Ako pogledamo poznemu delavcu v premišljivi obraz, spoznamo v njem koj svojega znanca iz Koprivnika. Od todí so ga bili l. 1796. v Ljubljano premestili za kapelana k sv. Jakopu, dve leti pozneje pa pozvali na gimnazij za profesorja retorike, t. j. najvišjega razreda. Z veseljem je zamenjal mirne bohinjske gore s hrupom glavnega mesta, ne da bi zložneje in prijetneje živel, marveč da bi mogel svojemu narodu izdatneje koristiti. Še dušni pastir je bil objavil tri zvezke »Velike Pratique«, ki je prinašala prostemu kmetu poleg navadne koledarske vsebine pesmi, napise, kratkočasne in ukovite sestavke. Vešč mnogim starim in novim jezikom poučuje zdaj po dnevi mladino v raznih predmetih ter ji, blag in izvrsten učitelj, bistri um, blaži srce, utrja značaj. Po noči ureja svojim rojakom »Lublanske Novice«, prvi slovenski časnik, obsezajoč mimo domačih novic in političnih prigodeb tudi mnogovrstno učno tvarino. Učencem piše potrebne šolske knjige najprej nemški (zgodovino kranjsko, tržaško in goriško), za francoskega gospodstva pa, ravnatelj trem učiliščem (gimnaziju, ljudski šoli, umetniškemu in obrtnemu zavodu), v slovenščini, kateri je odprla nova vlada pot v šole (Abecedo za Perve šole, Keršanski Navuk za Illirske dežele, Početke Gramatike, to je Pismenosti Francoske, Abecedo ali Azbuko). Vrhu tega skrbno sestavlja nemško-slovensko-latinski slovar, za kojega je bil večidel sam nabral ali izobrazil nad 30.000 besed. Učenjakom slovenskim pomaga prevajati sv. pismo, vladi slovéní uradne ukaze in razglase, meščanski gardi opravlja službo duhovnega pastirja. Vseobsežno rodoljubje njegovo ne zabi niti nizke kuharice, niti priproste babice: prva prejme iz njegovih rok poslovenjene »Kuharske bukve«, druga na slovenski jezik preloženo Matoškovo »Babištvo«. Ob počitnicah pridno

potuje križem svoje domovine, nabira rimske peneze, išče rimskih napisov in objavlja plodove svojega truda po časnikih. Na slovstveno delovanje pa ga ne naklanja dobičkaželjnost, temveč vzvišeni namen: pregnati rojakom temne oblake nevednosti, poslaviti domovino pred inozemstvom, zlasti pa iskrena želja: »Krajnski jezik čeden narediti« in kar »najbolj po družih že osnaženih evropejskih jezikih perrezati,« t. j. očistiti ga tuje návlake in olikanega po zdravih načelih usposobiti za književno rabo. Trudoljubno prizadevanje njegovo se je (Bogu bodi hvala!) blagovito uspešilo: mogočno je vzplamtela vsestrane omike iskra, katero nam je on ukresil; žar njen bo svetil še poznim rodovom, ki se bodo s hvaležnim srcem spominjali — slovenskega Prometeja.

V logu domačem na lipovi veji
 Slavec od zora do mraka je pel,
 Čul se v dobravi še glas ni mileji,
 Utilmile sape so, ko je zažel.

Cegnar.

III.

Na polji slovenskega pesništva je bila zavlada malo da ne grobna tišina. Dolga stoletja je pogrešal radopevni naš narod umetelnega pevca, čegar lepo ubrani glasovi bi mu vedrili dušo, ogrevali srce. Pač je zavreščal semtertam kak vrabec, a vrišč njegov se je kmalu razdmel brez učinka. Prvega slavca žvrgolenje se je razlegnilo po domači dobravi šele koncem preteklega veka v dóbi, žalostni za Slovenijo, otrpelo v duševni mrtvičnosti, pogibeljni za Avstrijo, stiskano od sovražnega Francoza. Takrat so jeknile tega bogadanega pevca čarobne melodije zdaj milo in tožno, zdaj rezko in silovito. Prepeval je »ljubezen, preljubljeno mladost, svobodo, mož veljavo, zvestobo in svetost«. Z jarnim glasom je dramil zaspane rojake, navdušeno slaveč njih domovino: »Krajnc, tvoja zemlja je zdrava; — Za pridne njé léga najpráva, . . . — Iše te sréča, — Um ti je dan, — Najdel jo boš, ak — Nisi zaspan.« — Ognjevito je hrabril krajane na boj zoper preteče sovražnike: »Ohranit to je vsak dolžán, — Kar je najljubši kom', — Za svoje starše stojmo v' bran, — Otroke, ženo, dóm!« — »Estrajhu bo pomagal Bóg, — De se razširi króg in króg, — Bit će, bit će — Estrajh za vse.« — Njegove »Pesme za pokušino« in »Pesmi za brambovce« so res zdramile in ohrabile Slovence takó, da so se čvrsto poprijeli zapuščenega dela, da so pogumno zgrabili orožje, »srčni radovoljniki za svetlega cesarja rod.« Poznate li tega kranjskega Orfeja — Tirteja? Dà. To je isti domo-

ljubni duhovnik, kojega mnogostransko delavnost smo strmeč opazovali v Koprivniku in Ljubljani. »Redila ga Sava, — Ljubljansko polje, — Navdale Triglava — Ga snežne kopé.« Prirojeno pevsko silo, ki sta mu jo krepila čisti vzduh gorenjskih snežnikov in »bistra Sava, mati pevske umnosti,« spopolnjeval je prizadevno in neumorno ves čas svojega življenja. Prva učiteljica mu je bila preljuba mati: »Kar mat' ga učila, — Ga mika zapet' — Kar starka zložila, — Jo lično posnet'.« — Uvažujoč dalje modre svete razboritega prijatelja in zavetnika, Žige barona Zoisa, zahajal je pridno v šolo tudi k prostemu narodu: njegove živočutnosti, njegovega pesniškega izraževanja in stihomerstva se je bil navzel takó, da je pogosto prav narodne stvore vrnil narodu le v bolj uglajeni in ublaženi obliki. Ne menj marno pa se je izprehajal po logih grških in rimskih, laških, francoskih in nemških ter pazno poslušajoč ondotnih slavcev petje sladko blagozvočne njih akorde priglasil svojim popevkam in takó spojil klasično milino in nežnost z domačo čvrstostjo in krepostjo. Strogo izpolnjujoč dolžnosti vznesenega poklica svojega je pokazal i vsem naslednikom jedino pravo pot do slovenskega Parnasa ter si prislužil ponosni pridevek — »mojstra pevcev«.

Ilirija vstan!
Vstaja izdiha:
Kdo kliče na dan?

Vodnik.

IV.

Prebujena iz dolgotrajnega omotičnega spanja se je jela »Ilirija« začetkom sedanjega veka živahno gibati in vestno izvrševati zgodovinsko svojo nalogo. Kratka dōba dobrega pol stoletja jo je takó ojačila, da dandanes zmagovito kljubuje »usode sovražne besnečim viharjem«. Toda kdo jo je vzbudil? Mar Napoleon? Ne! Korsiški orjak je sicer na dan poklical politično Ilirijo, a ta se je kmalu razsula v prah in razvaline kakor večina njegovih del. Pred mojim duhom pa se prostira druga Ilirija: nje ne utesnjujejo ozke meje strmih gorà in globokih vodà v politično celoto, pač pa združuje njene po raznih pokrajinah razkropljene sinove v duševno jedinstvo vez neomahljive zvestobe do skupnega vladarja, vez goreče ljubezni do skupnega jezika in napredka. To je óna duševna Ilirija, iz katere »en zarod poganja — preroben, ves nov«. Nje učenjaki slujejo po vsem izobraženem svetu, njene umetnike kličejo inozemski mogotci na svoje dvore, nje govorniki povzdigujejo krepko svoj glas v zborih, ki odločujejo usodo narodov, njen toliko vekov zancemarjeni in zani-

čevani jezik spoštuje se v šolah in uradih, njeno slovstvo razcvita se tako krasno, da presajajo njegove cvetke tuji, mogočnejši narodi na bujne svoje gredice. Te Ilirije ni izvojevalo nobenega samosilnika krvavo orožje; ustvaril jo je miroljuben mož »z uma svetlim mečem«, mož, kateremu na čast se je danes Ljubljana odela s praznično obleko, mož, čegar spomin poslaviti je danes Slovenija semkaj poslala cvet svojih hčerâ in sinov. Ustvaril je ni nihče drugi, nego óni koprivniški gospod, kranjski Orfej — Tirtej, slovenski Prometej, skratka: naš rojak slovečega imena — Valentin Vodník. To svojo stvaritev je i sam preslavljal veličastno, toda usodno: zlobni zavistniki so ga očrnili avstrijski vladi, ki ga je dejala kmalu po osvojitvi ugrabljenih dežel v prezgodnji pokoj, prisodivša mu bornih dvesto goldinarjev letne pokojnine! Op ev a n a »Ilirija oživljena« mu je na glavo posadila trnjevenec národnega mučeništva, d e j a n s k i oživljena Ilirija podaje mu danes lovorov venec zmage in slave, in če gleda sedaj z rajskih višâv na nas, razjasniti se mu mora lice od veselja in zadovoljnosti, videčemu, kakó časti slovenski národ — svojega očeta, — svojega vodníka.

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bó,
Dovlj je spomina:
Me pesmi pojó.

Vodník.

V.

S temi besedami si prorokuje naš slavljeneec nesmrtnost. Kdor je takó požrtvovalno in uspešno gojil razne stroke človeške vednosti, da je rodu svojemu izkrčil pot do duševnega razvoja, temu v istini ne treba velikolepnega spomeníka, ki naj bi pozabe otel ime njegovo: zapisano je z zlatimi črkami v knjigi svetovne zgodovine, zapisano z neizbrisnimi pismeni v srca hvaležnim rojakom. Uverjen o resničnosti reka, da ljudstvo duševnih velikanov svojih vredno ni, ako jih ne umeje čislati, štel si je vender slovenski národ v sveto dolžnost, postaviti vidno znamenje hvaležne udanosti prezaslužnemu domorodcu, ki je do zadnjega izdihljeja zánj delal, napósled celó trpel in stradal. O stoletnici Vodnikovega rojstva, praznovani l. 1858. z nenavadnim sijajem v Šiški in Ljubljani, izproži dr. L. T o m a n misel, naj se zgradi Vodníku dostojen pomník v središči slovenskem. Leto pozneje izdado domači pisatelji nemški in slovenski posebno knjigo: »Vodníkov spomeník« — »Vodník-Album«, odmenivši nje čisti dohodek uresničenju Tomanove ideje. Odsehdob so jeli v isti namen prispevati domoljubi

iz raznih krajev slovenskih. S pomočjo slavnih zborov dežele kranjske in mesta ljubljanskega se je slednjič nabrala potrebna vsota in danes smo prihтели od blizu in daleč, da slovesno odkrijemo spomenik, primeren ne toliko slavljencevim zaslugam, kolikor skromnim našim močem. Posvečena Vodniku sedemdeset let po njegovi smrti razslavlja ta umetnina zajedno slovensko ime; saj je delo slovenskega uma in večinoma tudi slovenske dlaní, postavljeno od vesoljnega naroda slovenskega, ki obhaja danes idejalen praznik, kakeršnih je še malo učakal. Od upravičenega ponosa se smejo v tem trenutku širiti prsi imenom častitim sorodnikom Vodnikovim. Od veselja in radosti mora poskakovati srce Vam, dragi Šišenčanje, zročim, kakó se klanja vse slovenstvo dičnemu vašincu, čegar slava je razglasila ime pohlevne šišenske vasi stomilijonemu narodu slovan-skemu. Izkazujte se mu za to čast vedno hvaležne, posnemajoč ga v čistem rodoljubji! In kaj naj porečem tebi, učeča se mladina! Glej, ne slučajno, ampak s preišljenim namenom odkazal se je pomniku prostor tu pred poslopjem modric, v katerem je učil Vodnik dolgo vrsto let, v katero zvečine hodiš tudi ti, zajemat modrosti. Pogled na ta kip vzbujaj tebi óne plemenite čednosti, ki so v takó obili meri krasile pevca »Ilirije oživljene«! Od njega se úči dejanske ljubezni do rodú in vladarja, od njega neutrudne vztrajnosti, od njega neupogljive značajnosti! »Fortuna non mutat genus« (usoda ne izpremeni značaja), vzkliknil je v svoji nesreči ter temu načelu zvest ostal do svoje smrti. To zlato geslo vodi tudi tebe, da vračaje najblažjemu učitelju trud in trpljenje pomoreš mili domovini do jasne prihodnosti! Vas, častiti učiteljski tovariši, mi pač ni treba še bodriti, da se vzgledujte po Vodniku. Že se zaznava zarja splošne národne omike in zavednosti, kar mi je neovržen dokaz, da ste skrbno pobirali stopinje za uzornim národnem buditeljem. Nadaljujte pričeto delo v Vodnikovem duhu in kmalu se bode popolnem zdanilo! Ti pa, premili národ slovenski, ki si se v takó ogromnem številu zbral, da povelíčaš s svojo navzočnostjo pomen današnje slavnosti, prisezi, pri mánih pokojnikovih te rotim, prisezi o tej slovesni priliki, da hočeš kakor doslej tudi v bodočnosti vsegdar zvesto izvrševati duševno oporoko njegovo ter mu s tem zgraditi lepši in trajnejši spomeník, nego je ta od brona in marmorja, ki ga sedaj odkrijmo! Padi torej zavesa, odgrni Ljubljani, odgrni Sloveniji umetni posnetek častitljivega obraza Vodnikovega, pokaži slovanstvu, pokaži vesoljnemu svetu, kakó zahvaljuje slovenski narod največjega dobrotnika svojega, kateremu bodi na vekov veke čast in slava!

Listine in pisma iz Vodnikovega življenja.

Iz arhiva »Matiče Slovenske« priobčil Fr. Levec.

Lzvrševatelj Levstikove oporoke, bl. g. Emil Guttman, c. kr. finančne prokuratorje adjunkt v Ljubljani, izročil je »Matici Slovenski« iz Levstikove zapuščine več listin in pisem, tika-jočih se Valentina Vodnika.

S prijazno dovolitvijo prečestitega gospoda predsednika Matičnega in po izrecnem naročilu g. adjunkta Guttmana izročam javnosti te kolikor toliko zanimive stvari, ki pojasnjujejo mnogokatero stran Vodnikovega življenja in delovanja.

I.

Škof Herberstein pošilja Vodnika na Soro »duše past«.

(Zgoraj grb knezoškofa grofa Karla Herbersteina.)

Carolus Dei gratia, exemptae cathedralis ecclesiae Labacensis episcopus, sac. Rom. Imp. princeps, e comitibus ab Herberstein, S. C. R. et Apost. M. intimus actualis consiliarius etc. etc.

Dilecto Nobis in Christo P. Marcelliano Vodnik Ord. S. Franc. reform. in Conventu Labacensi salutem!

Hujus vigore decreti te praefatum pro Subsidiario in Zayer assumimus paterne monentes, ut officium hoc alacri animo suscipias omnesque boni, fidelisque curati partes adimplere pro viribus adlavores.

Labaci die 3ta Januarii 1784.

Ex Offo Eppali.

Carolus Episc. m. p.

Dilecto Nobis in Christo P. Marcelliano Vodnik ord. S. Franc. reform.

Ex offo.

Labaci.

L. S.

2.

Vodnika imenujejo za kaplana v Kranji.¹⁾

(Zgoraj grb knezoškofa grofa Karla Herbersteina.)

Nos Carolus Dei gratia cathedralis ecclesiae Labacensis episcopus, sac. Rom. Imp. princeps, e comitibus ab Herberstein, S. C. R. et Apost. M. intimus actualis consiliarius etc.

¹⁾ Ta dekret je moral biti pozneje razveljavljen, ker Vodnik ni bil nikoli kaplan v Kranji.

Dilecto Nobis in Christo Marcelliano Vodnik Subsidiario in Veldes!

Cum cooperatura in Crainburg per promotionem Francisci Mikolitsch actu vacet, Nos tibi profato eandem gratiose conferimus, in Domino adhortantes, ut probi et zelosi curati partes accurate adimplendo, expectationi Nostro continuo satisfacias. Ex offo Eppali. Labaci die 31ma Martii 1787.

Carolus Epis. m. p.

Praesent. 10. Apr. 1787.

Dilecto Nobis in Christo Marcelliano Vodnik
Subsidiario in Veldes.
Ex offo.
L. S.

3.

Vodnik gre za kaplana v Ribnico.

(Zgoraj grb nadškofa barona Mihaela de Brigido.)

Nos Michael e lib. baronibus Brigido de Marenfels, et Bresoviz miseratione divina primus archiepiscopus Labacensis, sac. Rom. Imperii princeps etc. etc.

Dilecto Nobis in Christo Valentino Vodnig Subsidiario in Veldes salutem!

Vacantem per transpositionem Francisci Repeschitz cooperaturam in Reifniz tibi profato gratiose conferimus, in Domino hortantes, ut officia boni et zelosi curati continuo adimplere studeas. Ex offo archiepali. Labaci die 20ma Octob. 1788.

Michael Archiepiscopus m. p.

Praes. 26. Octob. 1788. Vespere.

Dilecto nobis in Christo Valentino Vodnig
Subsidiario in Veldes.
Ex offo.
L. S.

4.

Vodnikova prošnja do briksenškega škofa, da bi ga le-tá imenoval za lokalnega kaplana na Gorjušah.

Hohgeborner, Hohwürdigster des Heil. Römischen Reichs Fürst,
Gnädigster Herr, Herr!

Es ist mit der Errichtung der neuen unter das Patronat Euer Hohfürstlichen Gnaden in der Herrschaft Veldes in Krain gelegenen

Curatie zu Gorjushe genannt so weit gediehen, dass zu derselben Besetzung von einem Erzbischöflich-Laibachischen Officio die dazu Beruf spührenden bereits aufgefordert wurden, bei Eüer Hohfürstlichen Gnaden ihre Bitt-Schriften einzureichen;

Da ich unterzeichneter die vorgeschriebenen Konkurs-Prüfungen mit vieler Zufriedenheit, welche die betreffenden Herrn Examinatoren aüsserten, bestund; auch die Fähigkeit zum katechetischen Unterrichte laut Beilage sub A. und die Ausübung in demselben sub B. C besitze; da ich weiters zehen volle Jahre Priester, Beichtvater und Kaplan bin, unter anderen in der Herrschaft Veldes bei der dortigen Pfarr vier Jahre Kaplan, zugleich eine Zeit derselben Administrator war; zum Behufe der Lecture sechs Sprachen verstehe und rede; auch die ganze Dogmatische, Polemische etc. Theologie samt Ius Canonicum ordentlich gehöret habe, und itzt einem abseitigen rohen Berg-Volke aufzuhelfen wünsche:

So bitte ich, Eüer Hohfürstlichen Gnaden geruheten für mich die hohe Gnade zu haben, mich zu obbenannter Local-Kaplanei in Gorjushe gnädigst zu ernennen, und das in Sachen gehörige einleiten zu lassen, wofür ich vor Eüer Hohfürstlichen Gnaden zu Gott zu bethen, und das mir anzuvertrauende Volk dazu zu ermahnen nicht unterlassen werde.

Pfarr, und Markt Reifnitz in unter Krain den 4ten August 1792.

Valentin Vodnik m. p.
Kooperator allhier.

An den

Hohgebornen, Hohwürdigsten des Heiligen
Römischen Reichs Fürsten, und Bischofen
zu Brixen; gnädigsten Herrn, Herrn

Bitte

des Valentin Vodnik um Erhaltung
der Kuratie zu Gorjushe, samt Bei-
lagen A B C.

+ S^{ne} Hochfürstliche Gnaden haben in Rücksicht der vorgelegten Zeugnisse, vorzüglich aber des vom Ordinariate zu Laybach auf den Supplicanten Valentin Vodnik gemachten Vorschlages demselben die Kaplaney oder Kuratie Goriusch zu Patronats-Wegen gnädigst zu verleihen geruhet.

Welches dem Administrator zu Veldes zu Verständigung des Bittstellers angefüget wird. Sigl. in Conso ex Mente Celmi den 4ten Ober 1792.

Ant. v. Chizzali m. p.

Secret.

5.

An den Lokalkaplan zu Goriusche.

Die hohe Landessselle hat mit Verordnung von 19ten, Empfang 25ten dieses demselben als Lokalkaplan zu Goriusche den normalmäßigen Gehalt pr 300 f. vom 6ten des laufenden Monats, als dem Tage seines Antrittes bei der Religionsfondskasse gegen Quittung angewiesen.

Welches demselben zur Wissenschaft hiemit erinnert wird.

Ex offo Archieppali Laibach den 31ten Jänner 1793.

Joseph, Bischof v. Gratianopl. m. p.

An den Lokalkaplan

zu Goriusche.

Ex offo.

Im Dekanat Obergöriach.

L. S.

6.

Vodnik piše Antonu Rudežu, graščaku v Ribnici.¹⁾

Gorjusch 3ten Febr. 1794.

Bester Herr Bruder!

Man pflegt noch das glückliche neue Jahr zu wünschen; ich wünsche also, dass es für uns alle recht glücklich ausfallen möge. Die 39 f. für 3 ausständige Monate wirst Du beim Herrn Dr. Jean Gollmayr wohl richtig vorgefunden haben, die ich dort abgeben liess, da ich vor Krankheit nicht selbst nach Laibach, wie ich dachte, kommen konnte. Uiber diese meine Krankheit erhieltest Du schon damals hinlängliche Nachricht, wie mir durch hiesigen Bader bekannt ist. Nun, bin ich gesund, und sehne mich, eüch einmal in Reifnitz noch alle sprechen zu können. Vom Herrn Verwalter Gatterer wollte ich gerne etwas hören, ob er schon etwas von meinen dortigen Foderungen eingebracht habe. Man kann das Geld, oder Briefe auf mich durch Herrn Joseph Schulz Hauswirthschaftern im Baron Sig. Zoisischen Hause auf der Rann allzeit, leicht, und gewiss an mich übermachen. Eine kleine Kiste mit 600 Wocheiner-Schnecken bekömst Du im Herrn Dr. Anton

¹⁾ To pismo, l. 1875. najdeno v graščinskem arhivu v Ribnici, hrani zdaj gospá Marija Kosler-Rudeževa v Ljubljani. Z njé dovolitvijo je tukaj ponatisneno.

Gollmayrschen Hause, welche ich samt diesem Briefe durch obigen Herrn Schulz alldort abzugeben liess. Von diesen Schnecken möchtest du für Dich 250, für Herrn Gatter 100, und für Herrn Perushek 250, nebst meinem Compliment an Madame Copriva, anzunehmen, und auszutheilen belieben. Gott grüsse alle meine Bekannte, und besonders lasse er Deine allerliebste Frau wohlauf sein; ich bleibe, bis ich eüch wieder sehe

Dein *Valentin Vodnik* m. p.

Gorjusch 3ten Hornung 1749.

A Monsieur

Monsieur Antoine Rudesch Fermier
du Domaine de, et

a Reifnitz.

abzugeben im Herrn Dr. Anton Gollmayrschen Hause in der Selender-Gasse zu Laibach.

Opazka, pisana z Rudeževo roko, pravi, da mu je pismo došlo v roke 14. marcija 1794, hodilo je tedaj z Gorjuš v Ribnico 38 dnij.

7.

Vodnik piše Jožefu Pinhaku, direktorju v ljubljanski bogoslovnici.

Koprivnik den 10ten 7^{ber} 1795.

Bester Freund!

Ihr Schreiben vom 28. Aug. gieng bei mir 4ten 7^{ber} ein; ich schickte gleich den folgenden Tag einen Bothen mit einer bekannten Ladung und Briefen nach Idria ab. — Herr von Gerstorf schreibt mir unter 7ten 7^{ber} folgende Worte: Da man vermuthet, dass Herr von Stabile der deutschen Sprache nicht genug mächtig sein dürfte, so ist der Pfarr-Vicarius Slejko, der später hierum eingekommen, in Vorschlag gebracht worden, es dürfte also diese Angelegenheit wieder an das hohw. Ordinariat zurück gehen, und da wird ihr Gesuch zu den anwerbenden noch immer recht kommen. Eine hierortige Pfarr rechnet man auf 300 reine f. — ohne Stiftmessen, die aber eben nicht stark, und bei 100 f betragen. Mir würde es sonst angenehm sein, ihnen hierin falls gefällig zu sein. ==>

Nun ist mir gleichgiltig, nach Idria zu kommen, oder nicht. Einkünfte sind dahier so gut, als dort; denn hier komme ich mit Nebensachen auf 400 f, ausser dass die Zufuhr der Lebensmittel theürer ist; hingegen ist man ausser Gelegenheit, etwas zu verthun. Vielmehr

wünschte ich, gar nicht nach Idria zu gehen, sondern die nächste Gelegenheit in oder um Laibach abzuwarten, wenn selbe gleich nur 300 f. einträgt. — Sollten Sie doch für Idria derweil mich bereits in Concurrenz gesetzt haben, so lassen sie sich deswegen kein graues Haar wachsen, denn ich begeben mich auch dahin, bis sich etwas näheres ad id auffindet, wessenwegen wir meine Annäherung an Laibach bezien. —

Für meine Arbeiten brauche ich ruhigen Geist, der Gedanke irgendwo übersetzt zu werden, füllt mich jederzeit mit, mich sehr zerstreüenden, Sorgen, die doch im Grunde nichts helfen, als dass sie die Einbildung stark rege machen. Daher stelle ich folgendes als eine Richtschnur fest: In dem Bezirke von 4 Stunden um Laibach bekommen Sie für mich eine Stelle, was selbe schon immer eintragen mag, und wann ich sie immer erlange; indessen bleibe ich hier, ohne allem Gedanken, anderswohin zu kommen, ruhig, und arbeite. — Die einzige Bedienstung eines Beicht-Vaters der Nonnen wäre mir anstössig, doch für ein interim nicht verwerflich. — Itzt überlasse ich Ihnen, und meinen übrigen Freüenden die Sorge für alles weitere, und wünsche nichts anders eher zu wissen, als das ausgefertigte Dekret unerwartet zu lesen, sei es: Lokalkaplan, Kurat, Beneficiat, oder Pfarrer, wenn ich nur dabei meine Menage führe, um eigener Herr für meine Arbeitsstunden zu sein.

In jedem Falle, bitte ich Sie, lediglich mit Herrn Baron Sigmund Zois sich vorläufig zu berathschlagen, und nach dessen Gutbefinden fürzugehen. — Mit Kós arbeiten wir itzt an der Wocheiner Petrefacten-Sammlung etc. — Bis etwas erfolgt, bleibe ich

Ihr

Ergebenster

Valentin Vodnik m. p.

A Monsieur

Monsieur Joseph Pinhak Curé et ministre
de la parole de Dieu a l'eglise Cathedrale,
Conseiller Consistoriale, et Directeur des
eleves de Theologie

a

Laibach.

Opazka: Pisma se drži jako dobro ohranjen pečat Vodnikov: križ, sidro in pelikan (znamenja vere, upanja, ljubezni), okoli katerih se ovija pšenica in vinska trta. Nad njimi stoji kelih in ob njem črki *V. V.*

8.

Vodnik je imenovan za beneficijata in kaplana pri sv. Jakopu v Ljubljani.

(Zgoraj grb nadškofa barona Michaela de Brigido.)

Nos Michael miseratione divina primus archiepiscopus Labacensis, sac. Rom. Imperii princeps, e lib. baronibus Brigido de Marenfels, et Bresoviz, S. C. R. et Apost. Maj. consiliarius intimus actualis, eques melit etc. etc.

Dilecto Nobis in Christo Valentino Vodnig Capellano locali
in Goriusch Salutem!

Precibus tuis annuentes tibi praefato Beneficium Demsher-Upparianum eatenus conferimus, ut sacra fundata praedicto beneficio annexa in Ecclesia S. Floriani peragas nec non muneri cooperantis ad S. Jacobum accurate satisfacias. Ex offio Archieppali. Labaci die 23^{tia} Junii 1796.

Franc. Ep. Derbensis & Vic. Gen. m. p.

Dilecto nobis in Christo Valentino Vodnik
Capellano locali

in Goriusch.

Ex offio.

Im Baron Zoysischen Hause abzulegen.

9.

Hohwürdigstes Erzbischöfliches Officium!

Die Dotirung der dem unterzeichneten verliehenen Kaplanci ist mit Verrichtung von 156 Messen auf Meinung der Demscher-Upperschen Stifter zu bestimmten Stunden jährlich belastet; welche Obliegenheit im Verhältniss gegen die Congrua von 250 f. — in diesen theüren Zeiten neben dem Umstand der zu leistenden Kaplansdienste drückend ist;

Daher bittet unterzeichneter, das Hohwürdigste Officium geruhe ihm selbe dahin zu mässigen, dass er zwar jede Woche zu der bestimmten Stunde die drei Messen in der St. Florianskirche ablese, doch nur eine in jeder Woche zu appliziren schuldig sei; folglich die wirkliche Last in 52jährlichen Messen bestehe, die übrigen hingegen frei bleiben; welche Gnade desto füglicher geschehen kann, als die obgedachten Messen noch niemals reduzirt wurden.

Pfarr St. Jacob in der Hauptstadt Laibach den 28. Juli 1796.

Valentin Vodnik m. p.

Stadtkaplan.

An

Das Hohwürdigste Erzbischöfliche Officium
zu Laibach.

Valentins Vodnik

Bitte um Reduzirung der Stift-Messen

916

Praes. den 15ten 8ber 1796.

Des Bittstellers Begehren ist allerdings in der Billigkeit gegründet, wird daher zugestanden, dass er gegen die Verbindlichkeit die 3 Messen zur bestimmten Zeit jede Woche bei St. Florian zu lesen, nur eine auf Meinung der Demscher—Upperschen Stiftung anzuwenden schuldig sei. Laibach ex offo Archiepp. 17ten 8ber 1796.

Franz Bischof zu Derbe u. G. V. m. p.

10.

An den Herrn Valentin Vodnig, Stadtkaplan zu St. Jakob allda!

Bei der äussersten Nothwendigkeit, die Pfarrgeistlichkeit zu St. Peter des Militär-Spitals wegen mit Beirückung mehrerer Geistlichen zu unterstützen, hat man am besten erachtet, jeden Tag der Woche einige zur Aushilfe dazu zu beordnen.

Derselbe wird also am Donnerstage, und sohin alle künftige Donnerstage ohne Weigerung, die auf alle Fälle höhern Ortes müsse angezeigt werden, sich dahin begeben, und dem Pfarrer hilfreiche Hand bieten. Ex offo Archieppali Laibach den 23ten Hornung 1797.

Franz Bischof zu Derbe u. G. V. m. p.¹⁾

An

Den Herrn Valentin Vodnig, Stadtkaplan
zum St. Jakob allda.
Ex offo. L. S.

¹⁾ Opazka k št. 5, 8, 9, 10. Mihael baron Brigido de Marenfels & Brezovic, 21. škof ljubljanski, bil je jedini nadškof. Pod njim so bili trije pomožni škofje: 1.) Jožef Mikolič, častni kanonik, (epps. Gratianopolitanus) † 4. dec. 1793; 2. Frančišek baron Raigersfeld, (roj. Kranjec) kapitular ljubljanski, glavni vikarij v duhovskih rečeh ter »Episcopus Derbensis in p. i.«, posvečen 8. sept. 1795, † 16. jul. 1800, pokopan pri sv. Krištofu; 3.) Antonij Ricci (rojenjā Goričan, prošt stolnice ljub. in »Eppus Drusensis in p. i.«, posvečen 1801, † 27. jul. 1818 v Naklem, kjer je tudi pokopan poleg župnijske cerkve.

11.

Pismo z Gorjuš.

Vfoku zhafti uredni Gospod Valantin Vodnik

tukei jem poshlem Faifarshko orodije popisano sa kateriga oni pisheio ien dougo zhasa fem odlashou de nifem odraitou souol tisteh Masf sakatere je Simon Jenfhko puftu Pifati sakai on ie biusdei v shenitve toku ni mogu Dnarijou she ukupei sprauti debi blisdei doli perfhli al vender on lshnik nezhe biti ienu se ni norzhuou koker lih sdei ni-mogu to fturiti al vkradkem zhafu pravi bo spolnena negoua ponudba katero je nem ponudu jenu kader bo spolnena jest jem bom poslou ufe Dnarije katere odnega preimem neinimaio skerbi sa moio postreshbo ietudi nenaidem pruke nem debijo jest iskasuov jest dobru ferze in do-brga periatla vezh shteiem koker Dnar deslih Dnariou uzhafih manka pa uender Lubesni she vezh kir na gorenskem nesuosfliuost rada pre-biua al enu malu ie ugasnla koker je ona enkrat gorela ienu me ve-seli de fem doshivu tiga sdei mi dobru gre na sveti Dela jmam dosti jedila hula Bogu tudi skerbi pa neivezh vender fe sahulem sanaprei me patudi neskerbi sato kir vem de je Boh miloftu aku gale prositi ozhmo sei on ve kai nam nuza sdei naf ie enu malu poshtrafou na Goriushah kir nam je Tozha pobila pa smo nezhi vredni tiga Kar sa Faifarshku orodije nebodo saftopili nei pisheio nasai iem ga bom pa is Lefa isresov jeh sahvalet sa kolender ieno neh dobro ferze slafti sa neh dobro monengo pruti meni u dobremo Jest pak ostanem pod-loshen jenu kusnem neh desno Roko koker neh sveft priatu

Andre Jamer m. p.

na Gorjufhah ta 23 Dan Roshengazvtu

V Leitu 1799.

12.

Hochwürdiger Herr Professor

Theüerster Freund!

Nun erkühne mich von Dero gütiger Anerbietung, die Sie vor etlichen Jahren zu Kopriunik gethan haben, mir dienlich zu seyn, Gebrauch zu machen.

Eüer Hochwürden wird es bekannt seyn, dass Seine Majestät der Kayser denjenigen Kuraten, die ganz vom Religionsfond besoldet sind, die pro an: 1805. und 6. bezahlte Klassensteuer zurück zu zahlen befohlen. Diese Rückzahlung hat Herr Koller durch seinen Agenten zu

Laybach für mich beheben wollen, der aber die Quittung vom Herrn Dechant ohne eine Syllbe von ja, oder nein zu schreiben, wie das bei-
liegende Zettel ausweist, zurück gesendet hat.

Bitte demnach Euer Hochwürden höflichst mit beygeschlossener
Quittung solches, wenn es thünlich ist, zu bewerkstelligen, und wenn
es geschieht für 14 Obligationen Geld, oder wenn sonsten was zu
zahlen wäre, zurück zu behalten.

In Hoffnung, dass ich in meinem, und der Ueberbringer in seinem
Gesuche erhöret werden, verharre mit ausnehmender Hochachtung zu
seyn

Euer Hochwürden

gehorsammer Diener

Kopriunik am 25ten 9ber 1806.

Joseph Respet m. p.

Ortskurat.

13.

Vodnik translator.

(Zgoraj državni pečat s francoskim orlom in napisom: Prov. Illyr. Tim. de Cont.)

Quittung

Ueber Acht Gulden und Zwanzig Kreuzer, welche Unterzeichneter an
seinem jährlichen fixirten Remunerations-Gehalte mit 100 f. — als krai-
nischer Translator der öffentlichen Verlautbarungen für den Monath
Februar l. J. ex Camerali bar bezogen zu haben hiermit bescheinete.

Laibach den 23ten März 1810.

Id est 8 f. 20 kr.

Valentin Vodnik m. p.

Translator.

14.

Davkar Reich iz Črnomlja poroča Vodniku o njegovih dohodkih.

Tscherneml am 9ten Februar 1813.

Hochschätzbahrester Herr!

Mir ist begehendes Transfert über die Ihnen zugewiesenen Renten
mit einer guten Recomendation, die Beträge, womöglich für Sie zu er-
höhen, zugekommen.

Ich bedauere Sie, dass Sie das Schicksaal getroffen habe, für Ihre Do-
mestical-Schuld, Renten, die zu meinem (*nerazložno*) gehörten, überkommen
zu haben. Die Unterthanen sind wirklich sehr arm, und von mehreren
Jahren her in grossen Schulden, die sie den Domainen für Urbarial-
gaben, Kaufrechts-Capitalien, und für rückständige Pachtschillinge ab-

zutragen haben, tief vergraben. Ich zweifle, dass sie aus dieser Schuldenlast jemals, ohne dass die gegenwärtigen Familien aus dem Besitz der liegenden Güter durch Verkauf entsetzt werden, sich erschwingen könnten.

Die gegenwärtige Auflage der Grundsteuer, die beigehaltenen mancherlei Feudalien, die Gemeindegeldbeiträge, die nicht geringer Urbarialgaben (Renten) stehen mit ihrem Vermögens- und Besitzstande bei dem herrschenden Geldmangel in einem zu weit entfernten Verhältnisse, diese Gebühren leisten zu können. Die Armuth wird allgemein und dies um so sicherer, weil die Bewohner dieser Districte auch vorhin niemals im Wohlstande gewesen sind. Ich strenge ununterbrochen wegen Beitreibung der allerlei Rückstände militair Executions durch Garniseurs und Gendarmerie wider sie an, und bin kaum vermögend von den vermöglicheren Partheyen kleine Beträge, von den armen aber nicht einmahl die vollen Executions Gebühren beizutreiben.

Es hat Sie das Schicksaal getroffen ihre Renten in 7 von mir bezeichneten zerstreuten Dörfern und in 3 Pfarren als Möttling, Tscherneml, und Weinitz zu bekommen.

Die 4 letztern Unterthanen sind besonders sehr arm, und hoffnungsloos. Dies ist der Umstand, dass ich, so gerne ich Ihnen thun wollte, die Gebühren nicht beitreiben könne und Ihnen das erhaltene Transfert zu Ihrer weiter gefählichen Dispositio zurückschicke. Schon die meisten Unterthanen der zwei Staatsgüter Comenda Tscherneml, und Möttling sind bereits an verschiedene Herrn Domestic-Schulden Gläubiger transferirt worden, und noch keiner von selben hat mir wesentlich bis nun etwas beigetrieben. Die meisten warten auf bessere Zeiten, wo der Bauer im Stande seyn wird, die ihnen gebührenden Schuldigkeiten abtragen zu können.

Sie harren mit Geduld. — Die Einklagung der Rückstände durch die Friedensgerichte unterliegt mancherlei Erschwernissen, und Unkosten, und am Ende, wie es wirklich schon die Erfahrung lehret, will im Executions Wege Niemand etwas kaufen. Dies ist die getreue Relation welche ich Ihnen in dieser Sache zu geben, und mich in vollkommener Hochachtung zu fertigen die Ehre habe

Ihr
bereitwilligster Diener
Reich m. p.
Dom. Receveur.

Monsieur
Monsieur Valentin Vodnig Professeur
au Lycée de Laybach.

15.

Antonius miseratione divina episcopus Labacensis, Theologiae Doctor.

M. R. Dno Valentino Vodnik Presbytero Labaci Salutem!

Ut in archiparochia Labacensi ac in tota Diaecesi Nostra de licentia, & consensu Parochorum, & curatorum localium confessiones Christi fidelium audire, illos a peccatis (exceptis Nobis reservatis casibus) salutari poenitentia imposita, absolvere possis, ac valeas, tibi per examen idoneo reperto, & per Nos approbato facultatem ad annum duraturam concedimus, ac impertimur, te in Domino admonentes, ut quae pro fidei sacramenti poenitentiae administratione per sacros canones sancita sunt, accurate observes, neque confessiones excipias (casu necessitatis excepto) nisi in sede confessionali, existente in Ecclesia, crate interposita inter te, & poenitentem. Nec denique constitutionem Gregorii P. P. XV. contra sollicitantes editam, ac Diaeceseos hujus decreta servare praetermittas. Ex Curia Episcopali Labaci die octava mensis Junii Anno 1813.

Georgius Gollmayr m. p.

Vic. Gnlis.

L. S.

Ad mandatum Illmi & Revdmi

Domini Ordinarii.

Ant. Wolf m. p.

Notarius et Cancellariae Director.

Introscripta facultas ad pascha futurum prorogatur. Ex offio capitulari, sede eppali vacante, Labaci die 27ma Julii 1814.

Georgius Gollmayr m. p.

Dec. et Vic. Gnlis.

16.

Grätz den 4ten gber 1813.

Hochwürdiger,

Hochgelehrter Herr Professor,

Wohlgebohrner, verehrungswürdigster Herr!

Schon unter dem 24ten v. M. hat mein geliebter Freund und Bruder, der würdige Herr Professor Suppantschitsch zu meinen Gunsten an Euer Hochwürden und Wohlgebohrn geschrieben, und für mich gebethen, dass Euer Hochwürden so geneigt und gütig seyn möchten, mir Data, Notizen und Beyträge zur Verfassung der Biographien der berühmten Krainer: Linhart, Carl Zois, Bischof Herberstein und Pater Hugo Wodnik mitzutheilen und zu übersenden. Meine Augenentzündung

an der ich heftig litt, gestattete mir nicht, meine Bitte an Euer Hochwürden gleichzeitig mit jener meines Freundes zu stellen. Ich bitte demnach nun Euer Hochwürden und Wohlgebohrn inigst um die Gnade der angesuchten ehesten Mittheilung und Uebersendung jener Beyträge. Mit der Versicherung, dass ich die dabey allenfalls vorkommenden Auslagen gerne und dankbar vergüte, und mich zu allen in meinen Kräften stehenden Gegendiensten auf das Bereitwilligste verbinde, zeichne ich mich mit dem Gefühle der lebhaftesten Hochachtung und in tiefster Verehrung

Euer Hochwürden und Wohlgebohrn

gehorsamster

Mich. Kunitsch m. p.

k. k. pens. Professor und Agent.

17.

Dekan Alič piše Vodniku v stvaréh njegovega slovarja.

Hochwürdiger,

Insonders Hochzuverehrender Herr Vodnik!

Ihre mit 19. Juny l. J. überschickten 150 Exemplare der Ankündigungen des slovenischen Wörterbuches habe ich erhalten, und weil ich für bedeutende Ausbreitung dieses Werkes sorgen wollte, sowohl der Kreisstelle zur Praenumeration der Beamten durch Bezirke, als dem Ordinariate zur Praenumeration der Geistlichkeit durch Dekanate diese Exemplare zugefertigt. Vom löbl. Kreisamte zu Cilli bekam ich den Bescheid mit 20. 7ber, dass Es wünsche dieses gemeinnützige Werk durch Umsetzung in den Bezirksherschaften den Beamten in die Hände zuzumitteln, aber zu Folge des bestehenden Zensurgesetzes §. 1, dass unter denen gegen Einschwäzungen »verhängten Strafen keine Druckschrift vor erhaltener Zensurbewilligung zum Verkauf gebracht werden kann«, erwarte es diese Bewilligung, dann wolle es alles beitragen, dieses Werk zur Praenumeration anzuempfehlen. Das Hochwgste Ordinariat hingegen macht Anstände 1. wegen Versendung der Gelder, 2. wegen begehrtter Conventions-Münze, die in unsern Ländern so sparsam ist, dass aus Mangel dieser bey vielen die Praenumeration unterbleiben müsste, der sich doch zu praenumeriren wünschte. Dasselbe trug mir doch unter 4. 7ber auf Ihnen bey Gelegenheit zu eröffnen den Beyfall über das Werk mit der Bemerkung, dass aus Ursachen des Geldes und der jetzigen politischen Crisis die Kundmachung der Praenumeration verschoben werden müsse und dass man wünscht auch in Einlösungs Scheinen den Praenumerationspreis angezeigt zu wissen, mit

dem Versprechen, dass sobald sich die ungünstigen Umstände nur einiger Massen werden geändert haben, die Praenumerationsankündigungen den Dekanaten mitgetheilt werden.

Diesem zu Folge glaubte ich, dass Sie den Preis in E. Sch. bestimmen dürften, das Ordinariat wird dann jetzt, wo die gefährliche Crisis schon etwas entfernter ist, die Kundmachung der Praenumeration leicht vornehmen können. Das Kreisamt, glaube ich, übergeht man, wenn Sie anders sonst genug Praenumeranten zu bekommen hoffen, weil das Gesuch um die Zensursbewilligung Umstände macht und die Praenumeration verschiebt.

Das Verschicken der Praenumerationsgelder, wie glauben Sie, dürfte am leichtesten geschehen?

Herr Primitz hat das übleste Loos; das übertriebene Studieren, und eine zuwenig begünstigte Liebe verwirren sein Denkvermögen, er befindet sich wirklich im Tollhause, dem Ausbruche der periodischen Wuth setzt man durch Banden Gränzen. Ach der liebe, bedauerungswürdige Mann!

Mit Erwartung obiger Bestimmungen geharre achtungsvoll

Ihr

gehorsamster Diener

Oberburg am 25. 8^{ber} 1813.

Georg Jos. Allitsch m. p.
Dechant.

An

Hochwürdigem Hochgelehrten Herrn
Herrn Valentin Vodnik Professor
zu Laibach.

18.

Ausweis

Ueber die vom Unterzeichneten an die Französische Regierung
zu stellenden Forderungen

Post
Beylagen

in in M. M.
franes cent. fl. kr.

- I Vermög Original Besoldungs-Mandat bezeichnet mit Französischer Ordonance Ministerielle No. 31 8 Mars 1813, Ministère des Cultes Chap. 1 culte catholique, art. 3. traitement des Curés, montant 112500 fr. — Credit ouvert par l'Intendant Général N° 8, 28 Juin 1813, montant 32369:25 — N° 103 du registre de l'Intendance de Carniole

	gebühren dem Unterzeichneten Pro Trimestri Primo 1813 an seinem Gehalte mit jährlichen 270 fr.	67. 50	26. 6
2	In Folge dessen, und da die Provinz Krain erst mit Ende September und Anfang October 1813 zurück erobert wurde, Unterzeichneter aber mit seinem obigen Mandat die Kassen nicht mehr im Lande fand, so gebührt ihm auch das 2. Trimester 1813 mit	67. 50	26. 6
3	Und das 3 Trimester 1813 mit	67. 50	26. 6
	Zusammen	202. 50	78. 18

Laybach am 29. März 1815.

Anton Starre

Pfarrer zu Unternassensfuss in Krain

durch mich

Valentin Vodnik m. p.

Weltpriester und Professor zu Laibach.

ad Num 79. Der Empfang des Zahlungs Mandats ddo 26ten July 1813 No 103 für das 1te Quartal 1813 auf Herrn Starre Antoine lautend und von dem Intendanten der Provinz Krain ausgestellt, wird von der k. k. Guberni. Kommission bestätigt. Laybach den 18ten April 1815.

Ant. Codelli m. p.

19.

Hochwürdiger Herr Vodnik

Würdigster Freund.

Weil ich versprach die von mir übersetzten Bücher zu schicken, so folgt hiemit, das Nahmenbüchlein, die kleinen Erzählungen und der Katechismus No 5. Tyro sum, muss ich sagen, im Uibersetzen, deswegen halten Sie mir manchen Fehler zu Gute, der nur Ihnen als einem fertigen Slaven nicht entgehen kann. Dass die Umarbeitung der Bücher wieder mir, als dem Uibersetzer zugetheilt wurde, darauf, mein verehrtester Freund, tragen Sie nicht an, denn ich habe nicht Zeit diese Arbeit vorzunehmen, und übrigens wird sie am besten gerathen, wenn sie aus Ihrer Feder fließen wird. Wenn wieder eine slavische Arbeit in Laybach an das Tages Licht kömmt, so bitte selbe mir zuschicken zu wollen. Erhalten Sie mich in Andenken, den ich mit ersinnlichster Verehrung geharre

Ihr

aufrichtigster Freund

Oberburg am 20. May 1815.

Allitsch m. p.

Dechant.

20.

Vodnikov potni list.

Nro. 241.

Reise-Pass.

Für den Herrn Valentin Vodnik.

Karakter: Gymnas. Professor, und Weltpriester.

Dieser ist von Krain in

Schischka gebürtig Mit — selben reiset

58 Jahre alt

— Standes

mitlerer Statur

vollen, rothen Gesichts

grauer Haaren

blauer Augen

prop. Nase.

Eigenhändige Unterschrift. *Valentin Vodnik* m. p.

Reiset nach Wien, um sich Kunde im Fache der Wissenschaften vorzüglich der verwandten Dialecte der krainischen Sprache zu verschaffen.

Dieser Pass ist gültig auf die Hin- und Rückreise und längstens bis 15ten 9ber 1815.

Es werden demnach alle Civil- und Militär-Behörden dienstfreundlichst ersucht, Vorzeiger diess aller Orten frey und ungehindert passieren, auch selben nöthigenfalls allen Vorschub angedeihen zu lassen, wobei man sich zu aller Gegenwillfährde erbiethet.

Bezirks-Obrigkeit Magistrat Laibach am 15ten 7ber 1815.

L. S.

Dr. Jos. Rosman m. p.,

für Bmster.

1225 Gesehen zur Reise nach Wien und hat sich bei der dortigen k. k. Polizey Oberdirection zu melden.

K. k. Kreisamt Laibach am 15ten 7ber 1815.

NB. Wird der Passwerber, da er in wissenschaftlichen Angelegenheiten diese Reise zu unternehmen, und hiebey vorzüglich mit der k. k. Bibliothek, sowie mit dem Herrn Direktor Franz Wilde von den philosophischen Studien zu konferieren wünschet, dahin bestens empfohlen, ihm jedoch zugleich jede Behelligung des allerhöchsten Hofes, und der hohen Hofstellen ausdrücklich untersagt.

L. S.

(Imena ni možno brati.)

Khptm.

Gesehen zur Reisefortsetzung nach Wien, wo sich bei der Wohl-
löbl. k. k. Polizey Ober Direction zu melden ist.

Gratz am 22ten 7^{ber} 1815.

L. S.

Bajardi m. p.

Obercom.

Gesehen k. k. Polizey Ober Direktion zur Reise nach Laibach.

Wien am 16. October 1815.

L. S.

Lakoy m. p.

Regsrath.

Gesehen in der Rückreise nach Laybach.

Gratz den 27ten 8^{ber} 1815.

L. S.

Bajardi m. p.

Obercom.

21.

Wien Herrn Ritter Edlen von Moesle

Laibach den 18. Sep. 1815.

Ich nehme mir die Freiheit, Ihnen Uebergebern dieses Herrn Prof.
Vodnig bestens zu empfehlen, da seine Reise nach Wien meistens lit-
terarische Gegenstände zum Zweck hat, so könnte es leicht geschehen,
dass Sie ihm mit gutem Rath behülflich sein könnten, um welches
ich Sie ergebenst bitte. Ich bin mit aller Hochachtung

Dero

ergebenster Dnr.

W. H. Korn m. p.

Herrn Ritter Edlen von Moesle

Wien.

22.

Nos praeses et consistorium capitulare sede episcopali vacante.

Omnibus et Singulis has lecturis Salutem a Domino!

Profecturum Viennam negotiorum causa R. D. Valentinum Vodnik
Hummaniorum in Gymnasio hoc Labacensi Professorem hisce com-
mitamur attestantes, eum Sacerdotem esse legitime ordinatum, nullo
irregularitatis, aut censurae ecclesiasticae vinculo irretitum, sed bonis
moribus, praeditum.

Quapropter cum omnium, ad quos devenerit favoribus, impense
commendamus.

Ex offo Capitulari Labaci die 16ta Septembris 1815.

L. S. *Georgius Gollmayr* m. p.

Dec. et Vic. Gnllis.

23.

Tenore praesentium conceditur R. D. Valentino Vodnik Humaniorum in Gymnasio Labacensi Professori facultas ut in Ecclesiis hujus Urbis per quatuor hebdomadas ss. Missae Sacrificium celebrare possit ac valeat.

Ex Consistorio Archiepl.
Vienno 30ma Septemb 1815.

Fursa m. p.
C. Director.

24.

Mailand den 10ten Jänner 1816.

Hochgelehrter, Hochwürdiger Geistlicher Herr!

Schon vor beiläufig 2^{1/2} Monathen hatte ich auf Ansuchen des Herrn abate Zelli, gewessten Inspecteur de l' instruction publique in Laibach, an Sie geschrieben, ohne je eine Antwort erhalten zu haben, da ich doch jenes Schreiben an Herrn Kaus all dort einschloss, daher sehe ich mich genöthiget wiederholt mich an Sie zu wenden um Sie zu ersuchen, diejenigen Schulbücher, die dort noch sich befinden, und dem Herrn Zelli gehören für ihn, so gut Sie können zu verkaufen, um ihn doch einiger Massen für die Unkosten zu entschädigen, welche er gemacht hat, selbe hier in Mailand gekauft zu haben. Zelli hatte sich diesfalls an meinem Schwiegersohn Fortis gewendet, weil er wusste, dass er vorigen Sommer nach Laibach gegangen war, allein, da der Brief, den Zelli diesfalls schrieb, zu spät kamm, so konnte Fortis diese Commission nicht persönlich ausrichten: ich bitte Sie also im Nannen unseres Freundes Zelli, den Verkauf der besagten Bücher best möglichst zu bewirken, und hieher unter Adresse Giulio Fortis Prior zu schicken. Zelli ist der Zeit Prior im Kloster Sancto Paolo. Nebst Anwünschen eines glücklichen neuen Jahrs habe die Ehre zu seyn dero ergebenste Dienerin

Barbara Repitsch m. p.

An

den Herrn Professor Wodnik P. T.
in Laibach.

25.

Hochwürdiger Herr und schätzbarer Freund!

Ich bin hier angegangen worden, das hier beiliegende ins krai-nerische zu übersetzen. Es ist der Hebammeneid, der gedruckter auch

ausgetheilet wurden soll. Da meine anderweitigen Burufsgeschäfte mich schon bei 4. Jahre von der Slavischen Literatur leider abgehalten haben, und ich mich nichts getraue diese Übersetzung zu machen; so wage ist desswegen meine Zuflucht zu Ihnen mit der Bitte zu nehmen, damit Sie die Güte hätten diese Eidesformel recht rein Krainerisch zu übersetzen, und mir die Uibersetzung gefälligst sobald möglich mittelst meines Sohnes, der beim Her. Doliner auf der Kost ist, übermachen zu lassen. Verzeihen Sie, dass ich mir die Freiheit nehme Sie damit zu plagen; allein Ihre mir sonst bekannte Willfährigkeit in dieser Hinzicht machte mich auch itzt so dreist, nur zu Ihnen die dreiställige Bitte zu wenden. In der Hoffnung erhört zu werden nenne ich mich mit aller Hochachtung

Ihr

Triest den 9ten Mai 1816.

bereitwilligster Diener
Vincenc von Fraunl m. p.
Triest.

An dem Hochwürdigen, und Hoch-
zuverehrenden Herrn, Herrn Valen-
tin Vodnik, Professoren
zu
Laibach.

26.

Hochwürdiger Freund.

Weil wir uns schon lange nicht gesehen, aber noch länger nicht geschrieben haben, so bin ich so frey es hiemit zu thun, aber nicht von Oberburg sondern, von St. Andre im Lavantthale. Sehen Sie, ich habe die Dechantey Oberburg gelassen, und habe den Dienst der dioz. Schuloberaufsicht und des Referats im deutschen Schulfache der Lavanter Diözese, wozu ich berufen war, angenommen, seit 22. Jänner l. J. befinde ich mich hier. à Propos! kako je kaj s' flovenfhino? she kaj délate v' tajisti? ali ste fhé kaj sdelali? Ist die slovenische biblische Geschichte von Hrn. Raunicher schon fertig? ist sie es, so bitte sie mir zu überschicken. Wer ist zum Professor der slovenischen Kanzel in Laybach ernannt worden, hierin wird Ihnen wohl Niemand vorgezogen worden seyn? Wird Herr Walland von Triest nach Laibach zurück kommen? Ali Primiz she shiví? kej, ino ali she v' norósti. Kdaj bo valh Slovár sdélan? Ich habe dermahlen einen Brudern in Laybach, er ist Schlossergesell beym Hn. Gerstenmayr sa sidam, wenn Sie mir also etwas überschicken wollen z. B. des Raunicher bibl. Geschichte, oder

wenn sonst was Slovenisches in diesem Jahre an Tageslicht gekommen ist, so übergeben Sie es meinem Bruder, er wird dafür sorgen es mir zuzuschicken. Uberschicken Sie mir zur Güte die Adresse an Hn. Kopitar Hofbibliothek-Skriptor zu Wien; ich dürfte selbe brauchen. Vergessen Sie demnach nicht an

Ihren
St. Andre im Lavantthale
am 17. August 1816.

aufrichtiger Frd.
Georg Jos. Allitsch m. p.
Consist. Rath, und Dioz. Sch. Oberaufs.

Wie steht es mit Ihrer Jubilation? oder welchen Dienst bekleiden Sie jetzt?

An
Hochwürdigem, Hochgelehrtem Herrn
Herrn Valentin Vodnik Professor an
dem Lyceo
zu Laybach.

27.

Wien den 14. 8ber 1816.

Hochwürdiger Herr!

Ich berichte Ihnen, dass ich ganz glücklich nach Wien gekommen bin den 12. dieses um 9 Uhr früh und dass ich noch bis dato keine gewisse Hoffnung habe in eine solche Wohnung zu kommen, wo man das Nöthige hätte. Dann bitte ich höflichst, überschicken Sie mir eine Paar Zeilen an den Hn. D. Wilde, Köschner und Kopiter als Empfehlung; denn diese Herren achten etwa sehr dieses. Jetzt schliesse ich mein Schreiben für dieses Mahl, weil ich mir an der Gelegenheit mehreres zu schreiben gebricht. Leben Sie wohl, und haben Sie die Güte der Schwester von meiner Ankunft hierher zu sagen. Erwartend erhöret zu werden meiner Bitte und einer sehr geschwinden Antwort verbleibe

Ihr

Dankschuldigster
Iglitsch m. p.

Adresse An H. Ig. abzugeben in dem
Hause Nr. 1081 im 3ten Stock v. H.
Schwab Grosshändler am Kärntner
Thore.

V. Wien
Reverendissimo D^{no} Domino
Vallentino Vodnik Professori
Labaci.

Abzugeben in der Franciscaner Gasse
Nr. 12 par Terre im Hause v. Kersch-
baum.

28.

(Pismo nepopolno . . .) Endlich, theuerster Herr Professor! wende ich mich zu Ihnen mit der demüthigsten Anfehlung und Ergebung des Geistes auf meinen bedürftigen Zustande nach Ihren zulassenden Einkünften und Umständen ein Augenmerk monatlich zu werfen; denn auf eine gute Condition zu rechnen, ist vergebens; weil sie selten ist; und auf eine Instruction noch weniger; ausser wenn man sich zu einer Herrschaft hin gibt, wo aber dann die ganze Zeit bey den Zöglingen zuzubringen sey, und eigene Studien unbefriediget bleiben; womit ich aber nicht übereinstimme; und um etwas Kleines ist nicht der Mühe werth. Daher will ich mich durch diese Zeit mit Wenigen durchzubringen trachten; und mich auf meine Geschäfte zu verlegen; es wird so nicht lange dauern, es wird schon einst des Elendes ein Ende. Zweitens, kann ich auch nicht viel Unterricht geben privat; indem meine Schulstunden so eingerichtet sind, dass sie die beste Zeit dem Privat-Unterrichte entwenden v. 9. bis 11. früh; v. 12—1 — das Italienische viermahl in der Woche v. 3—5 Uhr nach Mittage und von 5—6 Uhr Abends die Höhereerziehung; also dann soll man sich umschaun. Die dazwischen befindliche Zeit wollte ich auch gern mit den würdigsten Werken und der Bibliothek zubringen von Seltenheit, weswegen ich besonders begünstiget zu werden, habe ich meinen Plan hergenommen. Mit der innigsten Wiederholung kürzlichst überalles meiner demüthigsten Bitte verbleibe ich erwartend in grösster Hochachtung und Dankbarkeit eine baldige Antwort, und ob Sie gesund sind, was mich angeht, bin ich

Ihr dankschuldigster

Jeglitsch Primus m. p.

NB. An beyde Schribet und Ihre Schwester Gertraud einen Gruss, wie schon mit ihr ist? An meine Schwester, und haben Sie die Gnade sie zu fragen, ob sie von mir einen Brief erhalten hat? An die Frau von Neufeld einen Gruss und sagen Sie insgesamt allen nach zwey Jahren mit erwartender Gesundheit sehen wir uns wieder —.

Neues ist hier immer was — unter andern, dass sich Sne. Majestaet die Kaiserinn im Allgemeinen sehr begünstigend äussert, besonders gegen Spitäler et armen Leuten —. Die Feyerlichkeit beym Einzuge schimmert alles von Gold, und wimmelte noch mehr vom Gewühle der Menschheit dabey —. Es ist auch ein Polytechnisches Schulgebäude gebauet worden nächst der St. Carolus-Kirche am Altwieden durch Leitung eines unsers Landsmanes der uns wieder einen Grad des Zutrauens erwirbt; aber es ist noch nicht ganz fertig.

NB. Bey der Uiberschickung in jedem Falle an mich verwenden Sie sich an H. Mihael Pessiak —.

29.

Euer Hochwürden
Würdigster Freund.

Ihre mir zugeschiedten Bücher, als sgodbe fvetiga píma, und 3 Normalschulbüchel habe ich erst am 19. 7ber l. J. erhalten. Den Betrag dafür mit 1 fl. 43 kr. weise meinen Bruder an Ihnen zu zahlen. Des Herrn Raunicher seine Sgodbe sind sehr brav, auch die Verbesserung der Normalschulbücher ist schätzbar, nur finde ich zwischen Male povésti sa meftine fhole, ino sa fhole na kmetih keinen andern Unterschied, als eine kleine Umwechslung in der Schriftart, Wenn Sgodbe noviga sakona fertig seyn werden, bitte mir auch diese zu schicken, und babistvo beizulegen. Vaf milvam, de fo Vam le 200 f. pensiona dali; tak odlozhek vezhdél vuzhene zhaka. Vofhim, de bi se vuzhivniza slovenfhine vam dala. Povém vam, de nafh fhkof fo vikfhi fhkof v' Salzburgi postali, danef sgodej ob 1/2 6 Uri fo fhli na Dunaj, pa fo oblubili po terjazih supet nasaj priti. Moj sprejdnik Gosp. Ignaz Zimmermann je v' Graz sa glavarfkgiga povetvaviza poklizan. Meni je po ftarim, ne predobro, pa lohko v' moji sedanji flushbi. Vafhiga besednjaka vfi shelni zhakamo. Kopiterjova písmeniza, kaj bo ta? Vfi filno delate v slovenfhini! kaj fhe bo is tega? Mi Slovenzi fmo safpáni, nihzhe nizh nerodí, pa le sato, kir Vikfhi fo Nemzi, ino slovenfhine neobrajtajo novino fovrashijo, ino le ftaro zhiflajo. Vaf posravim, ino kako písmo zhakam

Vaš

Shentandrej 26. 8ber 1816.

(Vodnikova beléžka.)

Mu poflal sgodbe —: 56

Abezednik —: 13

Povefti meftne —: 17

» kmetifhke —: 17

I: 43

vedni perjatel

Allish m. p.

(Vodnikova beléžka.)

Pofhli sgodbe N. S. Berila etc.

An

Hochwürdigen, Hochgelehrten Herrn
Herrn Valentin Vodnik pensionirten
Humanitäts- und provisorischen ita-
lienischen Professor am Lycaeam
zu Laybach.

30.

Hochwürdiger H. Vodnig,
Geehrtester Freund.

Kar fo mi Raunikarjove sgodbe poflali, molzhijo, ko de bi fe bili is fvetá pobrali. Ako fo sgodbe noviga sakona tudi shé dokonzhane, naj m' jih po mojimu bratu pofhlejo, ino zhe je v' tim zhafu kaj drugiga. e. g. babilstvo etc. dognano, naj tudi sraven perveshejo. Je pifmeniza Kopitarjova she gotova, ino nove zherke shé slite? Morebiti shé v' kratkim novi Abezednik dobim, de fe bom fhe le zherke vuzhiti mogel.

Kdo je flovenfko vuzhivnizo prejel? to shé dolgo svédit shelim.

Vi ino Raunikar bote tudi moj katekism sa popraviti dobili, fódite ino popravite kar ní prav. Jes fim tukaj vbog, nimam pomagavza v' flovenfhini, sam tlazhim kakor morem, fe mi nesmete smejati. Vém, de vaf Krajnzov ne dojdem, bom pa sa vam hlazhal. Urban Jarnigg v' Zelovzi kaj v' flovenfhini déla, pa po korofhko savija, mi ne dopade. Na vafh Befednjak tako tefhko zhakamo, kakor nofezha shena na porod, posebno je sa tajifte silno potreben, k'terim novina v' flovenfhini ne dopade.

Kdo bo v' Ilirji na mest-krala (Vicekönig)? Ali Gospod Franz Hladnik, Peesenigger, stari snanzi fhe shivijo. Jih posdravim. Tudi fte saliga fhkofa dobili, kaj ne? Posdravim vaf, ino sa ftonoitno perjasnoft profim, dokler oftanem

Vafh vedni prijatel

St. Andrea am 4. April 1817.

Georg Jos. Allitsch m. p.

Consist. Rath, und Dioz. Sch.-Oberaufs.

Ser Hochwürden, Hochgelehrten
Herrn Herrn Valentin Vodnig jubilirten Professor
zu Laybach.

31.

Hochwürdiger Herr!

Ich übersende Ihnen durch meinen Sohn 6 fl. auf Rechnung für dieselben 24 Messen nach der seligen Maria Koschierka. Zu dem bitte ich Sie, dass Sie mir von allen 24 Messen die Quittung geben möchten, denn ich muss Sie Mittwoch bey der Herrschaft zeigen. Ich verspreche Ihnen, dass ich in Kürze noch die 6 fl. geben werde. Ich verbleibe

Ihr aufrichtiger

St. Veit den 8. August 1817.

+ *Andreas Iglitsch.*

32.

Wohlgebohrner
Hochzuehrender Herr!

Da mein Schwager, H. Ignaz Swietetzky von Czerncitz, Hauptman bei dem k. Regiment Reussplauen nach Laibach abgeht, so kann ich nicht unterlassen ihm einige Zeilen an Eure Wohlgeb. mitzugeben, und ein paar literärische Produkte der czechischen Industrie, die ich bei Hand habe, als einen kleinen Beweis meiner Verehrung zu schicken. So wie ich die slavische Literatur überhaupt liebe, so schätze ich insbesondere Dero Bemühungen um den krainischen Dialekt. Leider! ist hier nichts zu haben. Ich bin daher so frey, Euer Wohlg. zu bitten, meinem Schwager anzudeuten, wo Ihre Grammatik und Gedichte, dann H. Shupančič Pegam, und was sonst Gutes existirt, zu haben ist. Auch wünschte ich zu wissen, wie weit Derselben Wörterbuch bereits gediehen ist. Hier wird H. Polkowitsch aus Pressburg böhmisch-deutsch-lateinisches Lexicon gedruckt werden, wovon ich die Korrektur übernommen habe. Mein Slownik národnj ist erst bis H. vollendet; denn es ist sehr weitläufig, ungefähr wie das Ludische (pohlnische). H. Dobrovský lässt eine 2te Ausgabe seiner Geschichte der böhm. Spr. und Literatur drucken. Herrn Puchmayers Russische Gramatik kömt soeben in Breslau heraus. Also eine russische Gramatik von einem Czechen! Unsere jungen Leute lernen fleissig die slavischen Dialekte. Meine böhmische Chrestomathie für die Humanitätsklassen ist bei dem hiesigen Gubernium, und erwartet das imprimatur. Auch die solideren Wissenschaften finden nach und nach Bearbeiter unter uns. H. Marek, ein Lokalist (mein Zögling im Böhmischen) hat eine Logik nach Kiesewetter beinahe fertig, so wie ein D. Med. H. Presl in Prag eine böhm. Chymie. Dieses schreibe ich Euer Wohlg. weil ich voraussetze, dass die Cultur der böhmischen Slaven Dieselben eben so interessire, wie uns jene der Slowenzen. Ich bin mit tiefer Hochachtung

Euer Wohlgebohren

Verehrer und Freund

Josef Jungmann m. p.

Der Phil. Dokt. und Prof. der Rhetorik
am akademischen Gymnasium in Prag.

Prag den 16. Oktob. 1817.

33.

odgovoril 20. fvizhana 1818.

Vifoko zhaftiti gospod,

Lubi perjatel.

Dofti dolgo shé molzhiva, je tedaj zhař ino perloshnoft, de vaf v' vafhimu modrijanju eno malo pomotim, kar se shé od 4. mali travna

1817 ni sgodilo. Prafham vaf, ali fte fhe sdravi? kaj délate? ali pi-fhete kake bukve v' flovenfhini? Ravnikarjove sgodeb fv. pifma fim shé dalno sbral, sheljim tudi tretji dejl tih sgodeb od vaf dobiti, ki fte mi perva dva dejla tudi vi poflali. Vkupite ga, pifhte pifmo sraven, savíte in sapezhatite oboje, ino dajte mojmu bratu, ktir je per Gerstenmajarju sa sidam, ino on mi bo vfe zhes Gorni grad poflal, ki fo pofhte sdaj tako drage, ino on naj vam tudi dnarje poverne.

Kako dalezh je shé fesoril vafh befédnjak? ga sheljimo kmalo na dnevi viditi, pa sraven miflimo: zhe dalej sorí, bogatej bo.

Ali fte shé dobili is Dunaja nove zherke, ali bote s' ftarimi natifkovali?

Kaj moj Katehism déla; ktirga fte od todi poflaniga iz rók lublanfke fhkofije sa popravlanje prejeli? Vupam, de bo veliko poboljshan, ki fe dolgo godní. Babiſtvo mi tudi niſte poflali, zhe je shé dodelano ino sa mene sa kako rabo, perveshite ga tudi poleg. Jes bi si rad en bemski befédnjak (deutsch-böhmisch, und böhmisch-deutsches Wörterbuch) vmiflil, to je, takiga, de bi snal v obeh jesikah beféde gori vdariti; vi véfte, ktir bi bil narbolji, mi ga svetvajte. Imam shé ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache von Joseph Dobrowsky, mi ga je Primiz poflal.

Kaj noviga pifhe sdaj Ravnikar? Ali je korar Anton Wolf fhe v' Lublani? Ali Primiz fhe shivi? Zhe fte s' Balantam kaj prijatela, me njemu perporozhite. Posdravite tudi Hladnika, Pesenigerja, ino bodite perjatel moj, ki oftanem

Vafh

Allish m. p.

St. Andrea am 16. Jänner 1818

34-

Hochwürdiger, Hochgelehrter Herr Professor!

Ich unterfange mich Ihnen etliche manuscripta des seel. Sigmund Joseph Petermann Ph. et Med. Doctoris Romani, die ich in meinen alten Schriften gefunden, zu überschicken, für Eüer Hochwüird. wird dieses nichts neues seyn, und werden auch wenig Gebrauch davon haben können, der H. Valvasor, und Dr. Schönleben hat alles dieses:

Den Titul, des Königs Attila habe ich da ich im Jahr 1768 in der 6ten Schulle ware, in einem alten Buche gelesen, mir scheint aber, dass in dem Titul mehrere Praedicata waren, welche ich itzt in meiner Gedächtnisse nicht mehr finden kann: Verzeihen Sie mir, dass ich Sie

mit meinen Schreiben belästige, ich empfehle mich bestens, und bin mit Vorzüglichster Hochachtung

Eüer Hochwürden

gh. Diener

Minkendorf am 27ten März 1818.

Andreas Krattner m. p.

Pfarrer.

Domovini.

1.

Cvetje zopet zêmljo kriva,
Pómlad krije plan in dôl,
Mêni pa srcê zaliva
Žalost in globoko bôl.

Misel me teži jedina,
Jemlje mi ves mir, pokoj:
Revna moja domovina,
Národ siromaški moj!

2.

Togo v srci gledam cvetje,
Záte ni cvetú! . . .
Kje si žar, oj, kje si vesna
Mojega rodú?

Vétrec tamkaj zunaj veje,
Vihre tu besné:
Zemlja lepa, zemlja naša
Bójno je poljé!

3.

Stojím na griči; pod menoj raván,
Poljé, livade, temni logi;
Izza gorá smehlja se mladi dan . . .
Mordà i tebi, rod ubogi?

In žarki v tihi, nemi dôl hité,
Blesté po cvetkah kaplje rósne;
Li rósne kaplje? . . . Národa solzé,
Solzé bolesti že nezmósné!

4.

Po mórji vihárnem ôdlnič mi plava,
Vesláš moj národ, sámcat mornár;
Visoko se vzpenja vódna planjava,
Z modríne ne sije nijedni žar.

Naj burja zaganja valove kipeče,
Zagrne v temíno svét širi okrog,
O, stoj, moj národ, sred vihre besneče,
Ne déni mi vesla obupno iz rok!

5.

O ne obupaj, národ moj!
Prišêl bo híp, prišêl bo dan,
Vihár bo prihrumêl besan,
Zemljó bo črna noč pokrila.
Žarêl bo blíssek, grom bobnêč,
Udarjal v krik sotésk šumêč,
Pravica s silo bo se bila.
O, ne obupaj, národ moj!

O, ne obupaj, národ moj!
Utihnil bode bójni grom,
Prisvetil žar na mili dom
In vdihnil novo mu življenje.
Dehtêl bo hrib in dôl in gaj,
Dehtêl bo roda novi maj,
Pozábljeno bo vse trpljenje!
O, ne obupaj, národ moj!

I. A. Klemenčič.

V provinciji na Ruskem.

Spisal dr. M. Murko.

Na Volgi.

(Dalje.)

Nížnij Novgorod ali Nižnij, kakor mu navadno pravijo Rusi, slavi se po svoji prekrasni léži in svetoznani »jarmarki«. Treba se je tedaj ustaviti v njem in si oboje ogledati. Jarmarka se še ni začela in zatorej še lahko dobimo stanovanje kjerkoli »v nomeràch« (nomerà = les numeros imenujejo se naši »hôtel garni« in jih je povsod več nego gostilnic) ali pa v gostilnici.

Izberemo »pošto« v gorenjem mestu in ko smo tam, pozdravi nas z jedne strani nadpis — »Posthof«. Znanca imam že tudi tukaj od lanskega jaroslavskega arheološkega shoda, sicer samó jednega, tajnika statističnega komiteta Gaciskega, ki se mnogo bavi z mestno zgodovino, narodopisjem in zemljepisjem; ima sicer ravnokar mnogo poslov kakor namestnik »gorodskàgo golovij« (mestnega župana), ali dobrodušna gostoljubnost se ne zatají in če že ni drugače, ostane vam vsaj svobodni čas pri obedu, h kateremu vas pri tukajšnjem domačem življenji vselej povabijo, če vas tudi ravnokar na ulicah poberó. Dobil sem od njega tudi razne mesta se tičoče knjižice, sam sem se pa že preskrbel z malovrednim sicer »Volžskim sputnikom« kakor N. Lender nazivlje v oklepah svoje feljtonistične »Očerki, kartinki, putevyja zamétki i obozrênija« v letos izdani knjižici »Na Volgê«. Potreba takih izdanih se še na Ruskem ne čuti posebno in meni so se potem na parohodu navadno čudili, da sem si kakor pravi Evropejec kaj takega poiskal in tudi našel, namreč že v Moskvi, ker na poti samem bi kaj takega nikjer ne dobil. Razven tega pa imamo tudi povsod pred sábo žive ljudi; jaz se zmerom rad razgovarjam s preprostimi ruskimi ljudmi in našel sem zopet takih, ki so se mi prikupili: starega »oficijanta« v gostilnici, ki je kakor »krêpostnoj« s svojo gospódo potoval že po vsi Evropi; njegoví nazori o življenji, o verah in národnostih so take resnični in polni čuta za pravico in ljubezen do bližnjega, kakeršnih pri »istinno russkich« razumnikih ne najdete. Dobra duša je tudi »izvoščik«, katerega si ne najmete samó zaradi tega, da vas popelja na mesto, katero vam je težko najti, ampak tudi iz skrbi za svoje noge in druge ude, ker če bi rusko mesto peš ogled

dovali, tedaj bi vam ostali le neprijetni spomini na strašen trotoar, če ga sploh imajo, na blato in prah in na velike razdalje.

Nižnij ima 67.000 prebivalcev, razpložen pa je na ogromnem prostranstvu in res prekrasno. Predstavite si večje mesto po hribih na otoku parohodne reke Oke v Volgo, ki je tukaj že pravi velikan. Če zajdete »na Otkos«, buljvar na visokem pravem bregu Volge, ali pa na kraj najlepšega razgleda »na Grebešek« na ravno takem bregu Oke, tedaj vidite pred sabo dve mogočni reki z neizmerno oživiljenimi pristanišči, napolnjenimi z ladjami od največjih parohodov do najmanjših čolnov, dalje pa imate pravo rusko prirodo z njeno jedno-obraznostjo, ali tudi s celo posebno poezijo, poezijo ogromnosti, ki ne pozna nikakih mej, nikakih malenkostij, kakor Volga nobenih ovir. Ta razgled mora na vsakega vplivati in tudi jaz sem vzrastal ž njim, čutil in razumel, kakor potem večkrat na poti po Volgi, da je národ, ki si je zavojeval Volgo v gorenjem toku, moral iti dalje za njo naprej in sebi podvreči vsa finska in turkska plemena ob nji: on je moral postati velik národ!

Zgodovina Nižnega je karakteristična za rusko zgodovino sploh. Stanovali in vladali so tukaj sprva finski Mordvini in dalje na vzhodu je bila cvetoča Bolgarija. Vladalci »zemlje Nizovske«, katere stolica je bil sprva Rostov (dandanes »ujezdno« mesto v Jaroslavski guberniji), potem Suzdalj, vojevali so vedno s temi plemeni. Ti napadi so ustvarili tudi Nižnij; po zmagi nad Bolgari ga je osnoval sv. Jurij po pripovedovanji letopisca l. 1221., tukaj gotovo zaradi tega, ker ni mogoče najti primernejšega prostora za novo postajo na zmagonosnem prediranju kakor pri vhodu Oke v Volgo. Blizu takó si tudi objasnjuje jedna iz legend začetek Nižnega; sv. Jurij je po okončanju vojne ogledaval novo zavojevano zemljo in »Djatlovy gory« ki se pri vpadu Oke v Volgo vzdigujejo (400 futov t. j. anglejskih čevljev visoko, kar je v takem kraju sevéda že mnogo), pokazale so se njemu takó podobne kijevskim visočinam, zibelji krščanstva na Ruskem, da je potoček, ki iz njih priteka, nazval »Počajnaja« (kijevska réčica) in odločil se je osnovati mesto in blizu njega po kijevskem primeru »Pečerskij monastyr« (sedanji je zidan l. 1681.!) — Zanimivo je znati, koliko je še danes »inorodcev« v Nižgorodski guberniji, ki šteje blizu poldrugi milijon duš. Prvih gospodarjev Mordvinov nekaj čez 50.000, o Bolgarih ni več sledú, Tatarov okoli 38.000, Čeremisov okoli 7000, vsi drugi prebivalci so danes Vélikorusi, le 3000 je beloruskih preseljencev (Pr. Nižgorodskij sbornik, A. S. Gaciskago, tom. VII. l. 1887. str. 492, 555). Take študije morete delati dalje po vsi Volgi in nje pritokih, s tem

razločkom, da se število raznih inorodcev na vzhod in jug povečuje. Zgodovina, ki se je začela v 12. stoletju na Volgi, ponavlja se zatorej na stopinji za stopinjo in še dandanes v Aziji. Razna, ne mnogoštevilna plemena, brez zveze med sabo, padajo v žrtev silnejšemu, bolj organizovanemu, po n a š e m krščnji in večji ali manjši dotiki z zapadom razmeroma bolj kulturnemu, katero si išče zmerom novih krajev, kjer bo laže živeti. To je tajnost vsega razprostranjenja kulture ali da rabim zato tudi na Ruskem jako navadno besedo »kulturtregerstva«, ki ima povsod jednake vzroke in jednake nasledke, bodisi v katerem koli delu sveta. Kdor n. pr. hoče razumeti nesrečno zgodovino zapadnih slovanskih plemen, najde kjerkoli analogij zadosti, tudi v našem veku, in s stališča slovanske vzajemnosti se lahko uda veselemu čustvu, da je slovanstvo na vzhodu mnogo več pridobilo nego na zapadu izgubilo. Še važnejši nego to sladko čustvo pa je resni nauk: kdor se ne zna s primernimi pomočki braniti, n. pr. proti kulturi s tem, da si jo sam osvoji, bode podložnik ali pa celó izgine.

Nižnj je igral tudi v poznejših časih nekolikokrat važno vlogo v ruski zgodovini. Tukaj je »zemskij starosta«, mesár Kuzma Minin zbral vojsko, katero je on s knezom Požarskim védel l. 1612. na odrešenje Moskve od Poljakov in Kozakov v dóbo bezcařstvíja, kar je imelo za nasledek izvolitev Romanovih na ruski prestol (dné 21. febr. l. 1613.), katerega še danes posedujejo (venderle v ženski liniji, moška je Holstein-Gottorp). Ravno čez 200 let so vzeli Moskvo Francozi in ,z njimi dvanajst jezikov' in takrat so bili vsi glavni zakladi in arhivi iz Moskve semkaj pripeljani, nekaj časa je bil celó namen iz njega napraviti drugo Moskvo. Tudi takrat »v otěčestvennoj vojně« so se Nižgorodci odličili, da so postavili znatno opolčenje. O vsem tem vam pripovedujejo v Kremeljskem parku spomenik Mininu in Požarskemu, katerega je l. 1826. postavilo »blagodarnoe potomstvo«, v soboru pa njih grób-nica in prapor opolčenja l. 1812.

Cerkve in »monastyri« (samostani) ne predstavljajo ničesar posebnega; kakor povsod jih je takisto tukaj po naših pojmih preveč in stare tudi niso, čemur se ne smemo čuditi; ruske cerkve v takih krajih navadno niso starejše od 17. stoletja, prej so namreč bile le lesene in take so se redko ohranile. Še l. 1873., za katero imam številke na razpolaganje (Nižgorodskij sbornik, t. VII. 558), bilo je v nižgorodski guberniji zidanih pravoslavnih cerkev 603 in lesenih 434, zidanih samostanov 15 in lesenih 2, »časòvenj« (kapelic) zidanih 25 in lesenih 42, »edinovêčeskih« cerkev (edinovêrci so k pravoslaviju zjedinjeni razkolniki, to kar so v katoliški cerkvi unijati) zidanih 12, lesenih 6,

takih samostanov 2 in lesen 1; mahomedani imajo v tej guberniji le jedno zidano »mečet« in 42 lesenih. Posebe hočem omeniti le »sobor«, t. j. glavno cerkev v Kremli, kakeršnega ima tudi Nižnij, kakor večina starih mest (Kremlj je tatarska beseda, pomeni kar naš »grad«). V soboru nahajamo podzemeljsko cerkev, v kateri so pri vходу že omenjeni zgodovinski spomeniki in po straneh gróbnice nekaterih »udêlnih« knezov t. j. iz dôbe pred moskovsko centralizacijo, in nekaterih nižegorodskih »arhierejev« (škofov). Ta cerkev je neizmerno nizka in prav temna, takó da se v nji spomnite prvih kristjanov v njih katakombah. Vsako nedeljo se še služi v nji ona liturgija; kaka more biti v nji atmosfêra, more si misliti le tisti, kdor vé, da tukaj pobožnost obstoji najbolj v postavljanji svečic raznim ikonam (podobam). V nadzemeljski cerkvi je precêj bogastva v zlatih in srebrnih okladih ikon, ali kake čudotvorne se tukaj v kopijah nahajajo, nima za slovenske bralce pomena. Na »ikonostasu« (ikonostas, jedna iz glavnih posebnostij pravoslavnih cerkev, je pregrada z mnogimi ikonami pred oltarjem, ki se pri pravoslavni božji službi navadno ne vidi) našel sem na pravem predelu stara in umetna od lesá izrezana vrata, o katerih mi je moj vodnik iz cerkvenih slug pravil, da so iz prve lesene cerkve od l. 1225., filologi so pa zmerom nekoliko nevéni ljudje in takó sem tudi jaz dvojil, celó po pravem, ker mestni učenjak mi je objasnil, da so bila kupljena pri nekem moskovskem — razkolniku.

Bil sem v soboru pri pozni slavnostni liturgiji v nedeljo in zajedno v praznik sv. Oljge (dné 11. jul.) in kakor večkrat, takó tudi tukaj zapazil, kakó malo naróda je celó tak praznik v cerkvi, posebno iz gospóde in — žénsk. Pri »molebnu« se vselej na dolgo spominja ves carski dom in danes posebno razne Oljge, med njimi tudi »Oljga Konstantinovna »korolèva Ellinov« in celó Oljga Nikolajevna, »korolèva Vintemberskaja«, kakor uhaja dijakonu namesto Virtembergsakaja.

Kakor vsa večja mesta na Volgi, Kazan, Samara, Saratov, takó ima tudi Nižnij katoliško in protestantsko cerkev, ali kakor Rusi pravijo »poljskij kostêl«, in »nêmeckaja kirka«.

Tudi židi, ali kakor se na Ruskem oficijalno imenujejo »jevreji« imajo svojo molilnico.

Med drugimi stavbami je najbolj predstaviteljen, celó impozanten »Arakčeevskij kadetskij korpus« v Kremli; to je že takó na Ruskem, da najboljše, kar ima ta ogromna država, je nje vojaštvo in vse, kar je ž njim v zvezi, tudi vojaške šole so zmerom najboljše, kakor protipoložnost najdete pa še v Nižnem tudi; leseno kosárno videl sem še tako potem v Kazani, kjer sem še zapazil leseno učiteljsko seminarijo,

ali kaj govorim o njih, saj še se v Moskvi nahajajo prav ubožne lesene národne šole n. pr. »Arbatskoe učilišče« v takó bogatem delu mesta, kakor je Arbatskaja čast'!

Nižnij ima gimnazijo, ki je imela v dóbi, ko jo je moj znanec, še ne star, pohajal, 50 učencev, danes pa čez 500, takó da je veliko poslopje že davno pretesnó. Prekrasna in velikanska je realka, sezidana po vseh pravilih sodóbné higijene in pedagogike; »aktovaja zala« realke je po svoji arhitekturi najlepša dvorana v Nižnem in ne služi samó za šolske akte (t. j. slavnostné slučaje), ampak tudi za koncerte. Nehoté nam prihaja misel, da je tu dobrega celó preveč, kar potem plaši pred drugimi potrebnimi stavbami.

Jedno prednost takim stavbam mora zavidati vsako zapadno evropsko učilišče, to je obilnost prostora; takó stojí ta realka v ograjenem vrtu in na levi strani ima sénčen park z visokim in košatim drevjem, kjer se učenci v čas oddiha lahko izprehajajo in tedaj res uživajo sveži zrak.

Med privatnimi stavbami me je kar iznenadil dom Rukavišnikova »na Othosê«, odkoder je prekrasen razgled na Volgo, s svojo arhitekturo — tudi med okni so kariatide — in vso zunanostjo, takó da sem si začel misliti, odkod pa si se ti semkaj zablodil? Hotel sem si tudi ogledati, kakšen je pri njem dvor s pristavami, najdem li tam tudi čistost in red; šel sem gledat s prigrigotovljenimi besedami opravičenja za svojo neskromnost, če na koga naletim, takó me je poslednje vprašanje zanimalo. In res, nádeje moje so se opravičile in nehoté mi je prihajala potem misel, zakaj ni povsod ali vsaj na mnogin mestih takó.

V občé Nižnij gotovo napreduje; če bi prastarci iz dóbe mladosti sedanjih vstali, ti bi pač Nižnega ne spoznali, takó se je v vsem izpremenil. Posebno mnogo se je za njega storilo od uvedanja novega »gorodovòe položenje« (l. 1870.), ki daje precèj samoupravljenja »dumam« (mestnim zastopom), ali daleč ne vsega, kar jim je n. pr. pri nas prepuščeno.

Vender tudi ž njim, ki je sicer sedanjim mogočnežem trn v péti, dela se mnogo; ljudje se zanimajo za svoje interese, ko svoja mnenja vender tudi lahko oživljajo. Prej pa je bilo zmerom treba raznih dovoljenj od gubernskih in drugih uradov, o »tumbi« (cestnem kamenu) pisale so se kopíce popirja, ali napósled se le še ni postavila, pač pa so si razni činovniki prisluzhili pri nji lepe »vzetke« (»vzjatki«). Posebno mnogo se je storilo za pota, nasáde, zasipanje kaluž itd. Po legendi posvečeni potok Počajna so prej v betone skrili nego se to

semtertjã pri nas zgodi. Imel sem tudi priliko videti mestno gasilno društvo, ki se je v nedeljo predstavljalo v paradì gubernatorju; ni napačno, posebno dobro so jo naučili na nagovore »brantmeistra« jedno-glasno odgovarjati: »Zdravija želajem Vaše Prevoschoditeljstvo!« Celó konji čutijo važnost tega klica, pokimajo pri njem z glavami in pomigavajo z ušesi.

Kulturnega življenja tukaj ne smete mnogo pričakovati. To čutite n. pr. na draginji pri pokupovanji fotografij Nižnega in njegovih znamenitostij, tipov in nóš okoličanov. Vse to prekrasno izdeluje fotograf Karelin, pravi umetnik, ali kaj to pomaga, potrebo takih spominov tukaj malo ljudij čuti, akoravno v Nižnem biva vsako leto ogromno število tujcev.

Treba pa je omeniti, da ima Nižnij že od l. 1798. svoje gledališče. Tudi svoj časnik ima Nižnij razven oficijalnih »Gubernskih Vêdomostej«, namreč »Nižgorodskij birževòj listòk«, po nekaterih člankih soditi, nazadnjaški list, da se Bog smilùj.

Opisoval sem dozdej samó Nižnij na pravem bregu Oke in Volge. Ta del pa ne daje Nižnemu svetovne svoje slave. To dela njegova »jarmarka«, ki ima svoje mesto na levem bregu Oke. Življenje se še tam sicer ni začelo, ko sem bil prvikrat v Nižnem; vidim le neizmerno prostranstvo, na katerem so zidane prodajalnice in magazini, katere je treba popravljati in čistiti, ker Volga, ki spomladi narasta do 17½ aršinov (lehtij) nad normalno višino, razsajala je letos posebno in zalila vse tržišče, kar je v sanitarnem oziru jako dobro, priroda takó sama skrbi za potrebno snago in to se navaja celó kakor prednost Nižnega.

Ko sem se vračal v začetku meseca avgusta, takrat pa je Nižnij že res bil podoben velikemu mravljišču. »Makarjevskaja jarmarka« (razven te sta še dve manjši) oficijalno od 15. dné julija do 15. dné avgusta, ali prav razgorì se le od 5.—20. dné avgusta.

Izdelkov tukaj nahajate vseh, kakeršne koli proizvaja evropska Rusija, Sibirija, Kavkaz, Perzija, Srednja Azija in Kitaj. Iz vseh teh krajev se takrat zbirajo trgovci iz ogromne ruske države, posebno iz južno-vzhodne Evrope in Azije; ne pogrešate sevêda tudi trgovcev z zapada, posebno kupovateljev ruskih surovih »tovarov«. Nižnij v tem času dobiva vsako leto okoli 400.000 tujcev, samih židov okoli 40.000, če jim je tudi pristop kolikor možno omejen. Tukaj vidite vse mogoče národnosti in slišite njih jezike. Tu imate Tatare, s Kavkaza Armence, Gruzince in druga gòrska plemena, Sarte, Buharce, Perzijane, Turke itd., pravo národopisno razstavo, ker večina nosi svojo domačo

obleko, vsaj po nekoliko. Na različnost vér na tem mestu spominjajo vas razven manjših cerkev dva pravoslavna »sobora« in glavna svetinja na jarmarki, časovnja (kapela) »Makarija Želtovadskago in Urženskago čudotvorca«, za katere ruski kupci žrtvujejo velike vsote, také da najdete povsod v njih ukusu neizmerno bogastvo srebrá in zlatá na ikonah, posebno v »starem jarmaročnem soboru«, potem armensko grigorijansko cerkev in celó kitajsko »kumirajo«. Katoliki, protestantje in židje po prejšnjem sevéda tudi lahko pomirijo grešne svoje trgovske duše.

Moje peró ni sposobno, da bi opisalo primerno raznovrstne izdelke, katere tukaj vidite. Večino jih najdete sicer kjerkoli v prodajalnicah vélikih ruskih mest, ali vender se vam tukaj zdijo nekaj posebnega, n. pr. ako vam prodaja pravi Sart iz Taškenta, visoke postave, lepega in inteligentnega obraza, s črnimi lasmi in brado in z bistrim pogledom, razne srednjeazijatske fine svilnate izdelke n. pr. véliki ženski naplečni robec, katerega celó lahko v naprstnik zavijete; na drugem mestu vas vabi k sebi po znanjosti in krasoti ne menj zanimiv Kavkazec, naj kupite pri njem razne srebrne in zlate filigranizdelke, nože, vrčke, tase itd., kar vas spominja na razne predmete južnoslovanskega domačega obrta, ki ima s Kavkazko jednak vzhodni izvornik; marsikaj je po bosenski okupaciji in večjem zanimanju za balkanski poluotok tudi pri nas prišli v modo. Vaše okó se nehoté dolgo pase na lepih in vélikih kovrih (tepihih), za katere se trguje bogata gospá s Perzijanci, katerih jeden umeje nje francoski govor. Vse, kar vam podaja vzhod, je pisano, jarke barve so prav umno sestavljene, zlató in srebró se blišči povsod, posebno na oblekah ga je mnogo, vse vas prenaša v svet vzhodnih bajk. Ravno také se radi ustavljate pred mnogimi prodajalnicami umetnin in raznih prekrasnih kamenov, s katerimi je také bogat Ural.

Še več vidite sevéda suhe proze in čudite se semtertja le ogromnemu številu izdelkov na raznih pristaniščih in na ulicah pred magazini, kakor bavolni iz srednje Azije, ribam, železu itd. Za umstvene potrebe nahajate tukaj jako malo predmetov; še celó nazadnjaški ruski časniki opazujejo, kakó malo je na jarmarki knjig, muzikalij, umetnih podob; »bogomazci«, kar so v nekaterih vaséh vsi ljudje, tudi otroci, postavili so sicer mnogo »tovara« t. j. brezokusnih »ikon«.

Da dobite v obče pojem o vsem bogastvu, ki se semkaj priváza, moram se poslužiti suhih števil, ali ne po tehtnici, ker z rusko si tudi prav ne morete pomagati, ampak po ceni. V kroglém se priváza na jarmarko izdelkov za blizu 200 milijonov rubljev (rubelj

bil bi pri dobrem kursu 1 glđ. 60 kr., zdaj je sevėda dosti niže, če se tudi v zadnjem času precėj boljša). Po gubernatorskem poročilu je bilo l. 1887. pripeljano izdelkov za 193,078.057 rubljev. Večina izdelkov je ruskih ali bolje povedano z oficijalnim imenom »rossijskih«, namreč za 160.080.717 r. Največ firm je moskovskih in cene raznim izdelkom se v oficijalnih telegramih navadno primerjajo moskovskim, od katerih se tudi ne razločujejo mnogo.

Zanimivo še je znati domačijo neruskih izdelkov: evropskih in kolonijalnih za 7,975.300 r., raznih azijatskih za 28,370.240 r. Iz Avstrije imata kakor na mnogih drugih krajih v Rusiji brata Kohna svoje sklade »vėnskoj gnutoj mebelji«; »vėnskaja mebelj«, ki se tudi tukaj jako razširja in že tudi posnema so namreč viti stoli itd., ki se navadno izdelujejo od čeških rók na — Moravskem.

Da je na takó velikem semnji posebno živahno, da življenje kar kípí, mislite si lahko. Jaz sicer nisem tega prav videl, ker sem v deževni dan bil tam, ali pravijo, da od šuma, krika in praha nikdo ne more dolgo tam vzdržati, ako nima na jarmarki svojega pósla. Po dnevnem trudu iščejo kupci po večerih oddiha pri raznih zabavah, v gledališči, cirku, na vrtih, v gostilnicah, kjer jim pojejo francoske in druge šansonetke, še bolj pa jih vnemajo ruske »arfenistke«, ki že znajo, kaka pesem ruskega kupca gane do živega. Priznava se pa v obče, da se ukus in potrebe Merkurijevih sinov zmerom poboljšujejo. Nekdaj se je tukaj strašno pijančevalo in razsajalo, ali stroge mere gospodsk so že mnogo izpremenile, takó da bode o »deboširstvu« starih časov skoro samó žalosten spomin. Prej je razsajenje večkrat trajalo do ranega jutra, zdaj pa morajo biti ob dveh po polnoči vse gostilnice zaprte. Kupci milijonarji so morali v zadnjih letih mahoma zapustiti Nižnij, če so motili mir in red. Šaliti se tukaj ne smé.

Gubernator se preseli v to dóbo iz svojega dvorca v Kremlji v poseben dom na jarmarki sami in ima takrat skoro neomejeno moč, administrativno in celó sodno, ker pravde do 500 rubljev on tukaj rešuje brez apelacije. Ako zažgete cigaretko na določenem mestu, lahko Vas stoji to glóbe do 300 rubljev. Moskva in Petrograd pošljata v to dóbo svoje najboljše policiste semkaj. Pri takih različnih, bolj ali menj divjih elementih, kakor se tukaj shajajo iz vzhodnih krajev, je sevėda stroga in močna vlast po vzhodni šegi potrebna. Sevėda je tudi treba pravičnega in umnega možá na čelu in kakor tak se slavi zdanji gubernator Baranov, junak iz poslednje turške vojske. On je mnogo storil, da je dobila jarmarka tudi lepšo zunanost z novimi stavbami, povsod je dopuščeno le električno osvetljenje.

Na nižegorodski jarmarki povzdigujejo tudi ruski trgovci glas o svojih potrebah. Vender takih oficijalnih obedov, kjer si gubernator in trgovci govorijo komplimente, udeležuje se jako malo število.

Letos in posebno lani so ti predstavitelji »vserossijskago kupčestva« zasloveli po svojih »zapiskah«, kakeršne so lani naravnost »ministru finansov« predali, letos pa mu poslali čez gubernatorja.

Moskovskih fabrikantov še namreč cvetoči protekcijonizem zmerom ne brani zadosti pred konkurencijo in takó se je lani »vserossijsko kupečestvo« potožilo na »čužejadno« (tujestrupeno) konkurencijo zapadnih rossijskih državljanov t. j. Poljakov. Taka tožba je takrat celó listom v ródu »Novega Vremena« bila preveč. Letos pa je ravno v dóbi jarmarke vlada dala neki anglijski kompaniji, kateri se je po tolikih nesrečnih poskusih vender kdàj posrečilo prebiti se čez Ledeno mórje v Sibirijo, zaradi daljših poskusov dala pravo pet let izdelke brez carine uvažati na ustje Jeniseja. In od tega grozi pogibelj vsi ruski trgovini! Lanska peticija pa je imela vender jako važen nasledek. Moskovskim fabrikantom je namreč fabrični nadzor strašen trn v pèti; potožili so tedaj svoje gorjé ministru v taki obliki in minister jim je zopet v taki obliki odgovoril, da je zaradi tega glavni sodelavec pri sestavljenji tega zakona in inspektor največjega okroga t. j. moskovskega, moskovski včeučiliški profesor národnega gospodarstva Janžul popustil svoje mesto, kar pomeni skoro uničenje obrambe delavcev pred brezvestno eksploatacijo.

Zanimiva še je zgodovina te jamarke. Bila je sprva v mesteci Makarjevu, ki šteje danes 1600 duš, ne daleč pod Nižnim. Okoli njegovega samostana se je začel po l. 1620. semenj, ki je l. 1667. trajal že dva tedna. V začetku našega stoletja (l. 1809.) bil je postavljen »jarmaročnyj dvor« iz treh kamenih korpusov in pojavilo se je 24 kamenih in 2400 lesenih prodajalnic. L. 1816. je silni požar vse to uničil in jarmarka se je l. 1817. preselila v Nižnij, kjer danes sestavlja posebni veliki del mesta.

Drži se jarmarka že dolgo na razmerno visoki stopinji in še bržkone tudi precèj časa ostane. Gotovo pa tudi nje čaka taka usoda kakor naših semnje. Zapadno-evropski trgovec vam razlaga, da se na jarmarki dajani kredit ne opira na zdrava načela, železnice in parohodi prevažajo danes vse ruske izdelke že tudi daleč v Azijo, kamor že ruski kupci pošiljajo svoje popotne komije, večkrat Azijate same; ravno tako pa je tudi lahko semkaj dobivati azijatske izdelke. Gostilničarji se že pritožujejo, da zdaj bogati kupci le redko in ne dolgo bivajo na jarmarki, moskovski bogač, ki ima tukaj svoje velike sklade

in je prej tudi velike novce tukaj puščal, pripelja se v migu po železnici ogledat, kaj delajo njegovi »prikazčiki«, in skoro zopet odpotuje.

Vender mnoge razmere so Nižnemu takó ugodne, da še ne izgubi skoro slave svoje; imenitno tržišče ostane vedno zaradi svoje léže. Od tukaj se začinja parohodstvo po Volgi v vélikem; vodni velikani se dan za dnevom premikajo od Nižnega naravnost do Astrahana in odtod po Kaspijskem morji.

(Dalje prihodujič.)

Luči.

Spisal Anton Funtek.

I.

V visokem božjem hramu sveti večna luč. Mračna nje svetloba trepeče po zlatem oltarji, igra na marmornatih svetniških kipih, odseva na stenskih podobah. Skozi obokana ókna se razlija mésečina v bledih žarkih; skrivnostne sence vstajajo po tihotnem prostoru, kjer plove duh večnosti; svetost preveva božji hram. V ta mir ne zvené glasovi viharnega življenja, ali življenje, brezmejno življenje hrani ta mir! Karkoli vré zunaj, karkoli vzbuja in morí človeška srca, to prenaša človeštvo v sveto tihoto; žive svoje željé razodeva v kipečih molitvah, blaženstvo in gorjé se spaja tu . . .

Premnoge rodove je zrla večna luč. Rod za rodom je postajal pred njo, rod za rodom izginjal in légal k pokoju. In kadar izmré sedanji rod, molil bodé nov pred njo . . . Siromaštvo v slabo zakrpani obleki, bogastvo v prešernem svilnatem krilu klečí na kamenitih tleh; blede, boleštni obrazi, katerim je življenje vtisnilo neizbrisni svoj pèčat na čelo, cvetoča jasna lica obračajo se tu navzgor; vela ustna prosijo pomoči, rdeča ustna šepetejo tod . . . Pred večno lučjo mré ugaslo okó, iskri živi pogled; suhotne tresoče roke in mehke dražestne ročice se sklepajo tu . . . In vse raznovrstne željé, katere so po dnevi vztrepetale v dišeči zrak, vsa radost in vsa bolest, katera pólje k nebeškemu Očetu — vse se druži tu v ponočnem miru in tajni glasovi se budé po temotnih prostorih . . . Večna luč sije pokojno med njimi; ona zrè povesti človeškega srca, zgodovino človeškega rodú! In vedno so iste povesti in zgodovina je ista. Iz temnih čustev, kakeršna bégajo srca, iskri se jasna blaginja, katero je nebó samó položilo v dušo človeško, in zlate luči se dvigajo iz sénéne zgodovine.

vine . . . Ali te luči naj požgó, kar ni plemenitega v duši; sovraštvo se raztópi v toplih žarkih vesoljne ljubezni, brez katere izdaja, pobija brat brata! . . . V srci človeškem gorí večna luč — prižgana v prvem človeku, ugasnila ni v viharjih stoletjih, katera so vršela ob nji, gorla bode, dokler ne izdihne poslednje bitje . . .

Góri torej, živi, krepčaj se, večna luč vesoljne ljubezni, goreča na oltarji srčnem, živeča ob ólji nesmrtnih vzorov, plemenite poezije! —

II.

Jasna zimska noč. Dolge sence vstajajo po mestnih ulicah, kjer je utihnilo življenje, ali jasno se leskečejo ókna, na katera se vsipljejo mésečni žarki. Kakor prezoren ovój se prostira rahla megla po mestu; zmrzli sneg po strehah se iskrí v mésečini; glasno odmevajo udarci stolpnih ur po svetlem zraku, na ulicah kričí ponočni čuvaj polunočno uro; luči so pogasnile, mesto spí . . .

Srečen je malokdo, kdor čuje ob tej uri! Teló je utrujeno, duh želí počitka; gorjé mu, kdor móra čuti, komur tudi po noči trka skrb, potreba na vrata! Glej, ondu v visoki hiši sveti luč iz uboge podstrešne sobice; brez mirú ubada ondu suhotna bela roka šiljasto šivanko v belo platno; v dvé gubé sedí ubogo žensko bitje pri nizki mizici — kakó jo ščemé očí, kakó bolé roké! Glava se ji veša, roka zastaja — da bi zdajci mogla pustiti svoje delo in v postelji okrepčati utrujeno teló — zdi se ji, da bi jo za teden dnij okrepčal takšen pokoj! . . . Kakó rezak dih prihaja skozi mala okna, kjer cvetó ledene cvetice, kakó ledení sapa v slabo kurjenem prostoru! Toliko da more še držati šivanko, toliko da se ne zgrudi na tla, da ne zaspí, akoprem na veke! O, kaj vé to ubogo deklé o veselem življenji, katero drugim srečnejšim sestram podaja svet! Kakor krasne neverjetne pravljice se glase tiste povesti, katere govore o svetlih dvoranah, o razkošnem bogastvu, o neskrbnem uživanji! . . . Nje dvorana — mračna sobica; nje bogastvo — to ubogo imetje, katero zapirajo štiri góle stene; nje uživanje — delo, bridko siromaštvo! Kakó je vesela, kadar more vsaj za jedno, dve uri zapustiti ta tesni prostor; nedelja ji je ves dan Gospodov, dan počitka, in z rahlim veseljem se pač pomeša tedaj med praznično oblečene ljudi, hití na sveži zrak, da se ji okrepé slabotna pluča, gleda svet, kakor bi zrlo dete na pisane igrače . . . Takrat niti ne vidi, kakó se to in óno okó sočutno ozira po šibkem nje telesí, po bledem obrazu, po rdeče obrobjenih očeh — takrat je srečna, toli srečna, da se niti skrbi ne morejo naseliti v

nje dušo. V teh trenutjih se veseli tujega bogastva, kakor bi bilo bogastvo nje; ona ne zavida nikomur, samó rahlo ji vstaja misel, kakó srečna bi bila, če bi imela le majhen del ónega imetja, katero imajo drugi! In nikakor ne more umeti, kar čuje o priliki, da nikomur ni dovolj, da s pohlepnimi rokami sezajo po večjem bogastvu . . . Le majhen del, le tolik, da bi ne delala po noči! Saj dela rada: po dnevi, ko se solnčni žarki takó prijazno vsipljejo v nje sobico, tedaj je delo takó prijazno, celó lehna pesem se časih glasí iz njenih ust, ali po noči, ko utihne spodaj zadnji glas, ko sije mésečina skozi mala ókna, tedaj jo obhaja bridkost, da bi jokala glasno. Marsikatero ónih dragih oblek, katere je šivala spretna nje roka, pokropile so nje solze — skrbno jih je pobrisala vselej, kadar so v slabotnih trenutjih padale na tuje blagó . . . Pekoče solze iz pekočih óčij! . . . Nikakor, jokati ne smé; čula je, da slabí okó, kadar je rosé preobile solzé. In nje okó je slabotno; kakor tenka megla ji pólje časih pred óčmi, da prav ne vidi; dobro vé, kakó nizko se mora pripogibati k delu, in kdo zná, utegníl bi priti dan, ko popolnoma ugasne luč óčij, ko se nepredorna temina prostrè okoli nje . . . Večna noč! Gorjé ji tisti hip, ko bi zlati solnčni žarek zaman posvetil na ugaslo nje okó! Dobrotni Bog, tega ne! Če mora biti, trpela, delala bode še jedenkrat toliko, samó večne noči ne! Dokler vidi, more živeti, kadar oslepí, takrat mora umreti. O, kakó iskreno moli, kadar prihajajo glasovi zvonov na nje uho, kako presrčno prosi, da bi jo nebó krepilo v težkem življenji, kakó pobožno prosi luči duševne in luči telesne! . . . Iz borne lučice na mizi pa se tedaj dvigne svetel plamenček in kadar za hip prestane z delom, tedaj se ji zdi, da vidi v plamenu škodeželjen spačen obraz, zdi se ji, da čuje iz luči hudoben glas, ki ji pripoveduje strašno povest ob ugaslem očesi, o večni slepoti . . . Telo ji zatrepče, pošastna obsena beží . . .

Nebó, zanesi ji! Pošlji smrt, ali ne dàj, da ugasne luč skaljenemu očesu!

III.

Veter, sneg . . . Hitro se je naredila noč, skoro po četrť uri uri so se jele užigati luči po visokih mestnih hišah, kjer se prostira toli mehka, blagodejna toplota; zaiskrele so v neštevilnih prodajalnicah, kjer je razstavljeno božično blagó, ali gorele so mračno v svetilkah pouličnih. V gorko obleko zaviti hité ljudje po mestu, gosto se vsipljejo snežinke nánje, veter jim brije neusmiljeno v obraz in sili skozi gorko odejo do života. Ali notri v srcih je nocoj takó gorkó

toli blažena mehkota objemlje nocoj ta srca in toli slovesno veselje trepeče v njih! . . . Vrata pri prodajalnicah se odpirajo in zapirajo neprestano: glej, tu prihití na ulice mož s precejšnjim zavojem v roki, kamor je zavil vse bogastvo, s katerim bode nocoj osrečil deco svojo; tam izbira žena med ogromnim blagom, katero je nakopičeno na prodajalnih mizah; tiho veselje ji sije z lica; kakó pač bodo zavrisnila presrčna deteta, prejemši svoja darila in naj so še takó skromna, še toli ponižna! O, gotovo, nocoj je večer, ko vsakdo prinaša darov ljubljencem svojim; marsikatero veselje si je prikrajšal med letom in skrbno hranil trdo prisluženi denar, da razveseli draga bitja, da se veseli sam, ko se prostira tiho, presrčno veselje po vesoljni zemlji . . . gorjé mu, kdor ne more biti srečen na sveti večer! . . .

Poezija svetega večera! Kakó veselo goré nocoj luči po neštetihi hišah, kjer slavé praznik rodbinske sreče, kakó tesna ljubezen spaja nocoj srca, ki živé le drugo za drugo, s kolikim veseljem zre oče na otroka, dete na očeta, in tisti mali darovi, katere sipljejo ljube roke, koliko čudotvorno moč imajo v sebi! Na sveti večer molčí prepír; posvetni šum se umika blaženi tihoti; skrbí zaspé vsaj za jeden večer! Nad vsako hišo plóve krilat poslanec božji, da blagoslavlja presrečne prebivalce; sveti spomin odrešenikovega rojstva preveva svet . . . Lep je sveti večer — gorjé srcu, ki se zapira poeziji njegovi! . . .

Pred razsvetljeno prodajalnico stóji ubožno oblečena žena; k nji se pritiska šibko, siromašno dete. Koliko bogastvo se bliska za jasnimi stekli, koliko svetlih živobojnih igračič! Z željnimi očmi se ozira bleđi deček nánje — o, pri toliki krasoti celó ne čuti ostre sápe, katera mu sili skozi tenko oblačilce, ne čuti hudega mraza, v katerem mu ledené rdeče ročice pri tolikem bogastvu ne vé, ne more vedeti, kakó siromašen, kakó neizmerno je nesrečen! Ta čili konjič, ki stóji kakor živ pred njim, kakó bi se hotel igrati z njim; ta štirikolesni voziček, kakó veselo bi drdral po tesni domači sobi; ta zlata trobenta, kakó zvonke glasove bi ji izvabljal; ti svinčeni vojaki, kakó ponosno bi stali, ko bi razpostavil njih krdelo in jim veval z zvenečim glasom, dà, prav s tistim glasom, kakor je čul částnika, ukazujočega svoji četi! In tam se leskeče svetli šlém — s kolikim veseljem bi ga dejal na glavo; óna kriva sabljica z zlatim čopom, s kolikim ponosom bi jo hotel opasati in sukati pred podložno svojo četo, in óna puška, kakó bi streljal z njo, da bi odmevalo po sobi, po vsi hiši, po mestu, po vsem svetu . . . O, in ta zelena smrčica, na kateri goré jasne luči — tu jo vidi pred seboj, resnično božično drevce, ka-

keršnega še ni videl . . . Ali v visokih hišah bodo nocoj gorele luči na drevesih, in zlati orchi, rdeča jabolka, druga krasota, kakeršne sploh ne pozna, vse to bode viselo in se lesketalo na zelenih vejah. In s svetlimi očmi bodo stali otroci, prav taki otroci, kakor je on, samó srečnejši, veselejši pred drevescem in vriskaje in s solzami prejemali darove — ali je to pač resnica, ali res táko srečo zapirajo óni ponosni hrami? Domá v sobici pa bo tema in ostri dih pozimske sape bode prihajal skozi slabo zapirajoča ókna in silil skozi tenko odejo v postelj, da bo v mrazu drgetalo ubogo telesce! . . . Da bi mogel prejeti samó jeden, samó najmanjši del tega bogatega krasú, na katerega mu zro poželjive oči, in nepopisno veselje bi se naselilo tudi v tistem ponižnem hramu, kjer preživlja svoja leta! In zlate sanje bi se mu po noči rodile v glavici in srečen bi bil na sveti večer, kakor je srečnih sto in sto drugih, katerih ne pozna, kateri pa vender živé! . . . Toda ničesar ne smé vzeti s seboj, samó gledati smé te krasne stvari, in gledal bi jih do jutri ali še delj, in svetle podobe bi se porajale v razvneti njegoví glavici! . . .

»Pojdiva!« začuje zdajci rahli glas máterin — kaj vé to malo dete, kakó težko se je izvil ta glas ubogi ženi! Dušilo jo je v grlu, zgrudila bi se bila na kameniti tlak in jokala brez konca v zímsko noč! Ali ni čitala v duši svojega deteta? Ali ni zrla v svetle oči, ki so se takó zamakneno pojila s krasoto, do katere ne more? Ali ni hotela že zdavna oditi, ko se ji je krčilo srce v prsih? Toda ne — še huje bi hotela trpeti, samó da pozablja ubogi deček svoje uboštvo; saj jima nihče ne brani, da stojita pred svetlim oknom — kdo ju vidi nocoj! Ti ljudje, ki hité mimo njiju, imajo nocoj svoje misli, uživajo v mislih bodoče veselje — gotovo, kdo bi zahteval, naj se tudi ozró po teh mračnih bitjih, katerima ni došel sveti večer! O, kdo vé, kakó je to hudo, in kdo vseh teh srečnih ljudij bi umel tisto vprašanje, katero ji siloma prihaja na dan: zakaj takó, zakaj ne drugače? In če trpim jaz, zakaj mora trpeti tudi ta nesrečni otrok? Grešna misel, ali kdo vrže prvi kamen na ubogo ženo, kateri se šibé kolena od notranje slabosti? In zakaj je prišlo takó, da je zagrebala ónega, ki je živil mačo družino, živil s poštenim, napornim delom? ali je bilo prav takó, ali je moralo biti takó? Pristopite, kdo za luči prvi kamen?

»Pojdiva!« začuje se znova nje glas; mrzla nje roka z rahlo silo poprime ljubljene ga dečka. In deček sluša in bridke solze mu kapljajo po lici . . . Še jeden pogled po razkošni lepoti — minil je sèn! Hu, kakó je oster veter, kakó brije okoli obraza! Tu okoli opla,

kako silno mu vrè naproti — domòv, domòv, iz svetlega mesta v temni dom! Gòri v ónih hišah goré luči; skoro dojde Božič v jasne prostore — deček, gorjé ti! In gorjé vsakomur, kdor ne more biti srečen na sveti večer! . . .

Vzdihi.

I.

Penka, suha, stara,
Kakor snežek bela
Že naprot si meni,
Mrzla smrt, hitela.

Šum perut sem tvojih,
Tvoj sem dih že čutil,
In trpljenja svoj'ga
Blizu konec slutil.

Ali ko sem roci
Hrepeneč ti stezal,
S táboj je, nevsmilna!
Zadnji up mi zbežal.

2.

Krog in krog me gosta
Je obdala tema;
Sam sem, vse okoli
Le puščava nema.

Kje si, zvezda jasna,
Kje si, zvezda mila,
Koja si na poti
Vedno mi svetila?

Preč je, preč; oh, Bože,
Vse mi je propalo!
Pa zakaj mi srce
Živo je ostalo?

3.

Nad menój razteza
Nebo se široko,
Krog in krog pa morje
Temno in globoko.

Strašna burja piše,
Val se z valom bije,
A rešilne luke
Vender le še ni je!

Z Bogom, čolnič, z Bogom;
Nada je propala
Sam Bog zna le, koja
Te razbije skala

4.

Za tebjó v višavo
Spenjal sem se jasno,
To biló razkošno,
To biló je krasno!

A v najlepši sreči
Smrtonosno zrno
Z neba me podrlo
Je na zemljo črno.

V prahu zdaj se valjam,
Strta so mi krila!
Zgubljen sem, oj zgubljen;
Z Bogom, moja mila!

5.

Noč se že razganja,
Lehko vetrič veje,
A na svetlem vzhodu
Novi dan se smeje.

Vse se vzbuja, giblje,
Vse živó, veselo
Po počitku nočnem
Vrača se na delo.

Idi, idi, delaj,
Ráduj se življenja;
Meni strto srce
Skoraj biti jenja!

Zamejski.

V svet.

Jutranja se zora na nebu žari
In sveti na tožni mi poti,
Ko samec odhajam iz rojstne vasi
V svet, žarnemu solncu naproti.

Da zrla za máno od solz bi rosno,
Nobenega tu ni očesa,
Srcé mi je v prsih tesnó in težkó
Od tihega tega slovésa.

Ob poti se hiša za hišo vrsti,
In hiša za hišo izginja —
Tu, zadnjo, stoječo na konci vasi,
Vejevje zeleno zagrinja.

Zastane mi noga in kréne mi v stran,
Kjer klijejo v vrsti cvetice,
Priprém si na prsi v slovo cvet rosún,
In . . . dalje od cvetne gredice!

Nad máno skorjanec se dviga v nebo,
Pred máno pot vije se bela,
In srce bolnó in mehko in sladko
Prijazna je misle objéla.

Mordà me je zrla na skrivnem tedaj,
Ko sem za ljubáv ovenelo
Na njeni gredici utrgal skrivaj
V slovo si cvetico razcvélo.

Mordà . . . toda bézi prijazni obraz,
Kaj, sanja mameča, hčem s táboj!
Le to vem, kako zdaj ostavljen sem jaz,
In kaj sem ostavlil za sáboj . . .

Radmir.

Vétrec.

Pri oknu je devka sedela bedèè
In zrla na nočno nebó
In v sladke in tožne se misli topèè
Vabila si sòlzo v okó.

»O, ko bi pač mogla čez gorske vrhé,
Čez hrib in planino in dol,
O, ko bi pač mogla čez širno morjé
Tja, kjer ji je — srčeca pol . . .

V naróčaji njega počila bi si,
Ki ljubi ga duša nad vsè,
In revno srce utešila bi si,
Srce, ki ljubezni ji mrè.

In —« Tóda zaman so, zaman so željé
In sanje čaróbne zaman:
Globoki so doli, visoke goré,
Široka oj morska je plan . . .«

Pri oknu je devka sedela bedèè
In zrla na nočno nebó
In v sladke in tožne se misli topèè
Vabila si sòlzo v oko.

Tedaj pa sèm z morja je vétrec zavèl
Čez gore do tihih dobrav,
Oj, vétrec krilatí — preljubega sel
Nesoč ji od njega pozdrav.

Pa jo je poljubil na lásce zlaté,
Poljubil na čelo mladó,
Pa ji je utešil ljubeče srcé,
Obrisal z očesa solzó . . .

Clausus.

Dež in solnce.

Spisala Márica.

pečici v kotu plapolá ogenj in po sobi je takó prijetno gorko. Zunaj burja glasno zvižga in tuli in goni sneg sedaj v kolobarjih, sedaj v ravnem tiru mimo okna; nič mi ni po volji, niti zvižeg te neznosne burje, niti ta nedolžno-beli sneg, ki se nocoj takó raduje svoje oblasti — niti knjiga, ki leži odprta pred máno. Zakaj je pisatelj ni bolje pisal? Nič mi ni prav; dà, celó ta néma sobna oprava me jezí, zatorej pomikam reči z desne na levo in z leve na desno. Stopam k oknu ter naslanjam na mrzlo steklo pekoče svoje čelo in kadar se mi ogreje, urno pritisnem čelo na drug še nedotaknen kraj. Tu si hladim svojo nejevoljo in jezo, gledajoča potnike v plašče zavite, hiteče svojim potem. Marsikaterega zebe, ali naj ga, naj trpi — saj trpim tudi jaz. In jaz sem bolna na duši, na srci. Zakaj bi jaz sama bila nesrečna!

Srd, nejevolja, žalost je zmagala in bridko sem ihtela. Zakaj moram baš jaz biti takó revna, baš jaz takó nesrečna, da moram prenašati toliko gorjá? Zakrila sem obraz, zopet sem si otrla solze in stopila k drugemu oknu. Sneg se je ustavil, toda burja je pihala, kakor prej.

»Ne, ne grem in ne grem; naj le nezvesti povprašuje, naj se le jezí, ko me ne bo ugledal med drugimi.« Z okna, pri katerem sem stala, videla sem bližnji hrib, in na hribu je bil lep gradič, katerega belo ozidje se je prijetno kazalo iz gostega smrečja, nosečega sedaj bisern snežen kras. Pozabivša vso svojo togo, bila sem hipno v duhu tamkaj.

Nikjer človeka. — Sama v velikih lepo opravljenih sobah brez zavidnega človeškega očesa. Le tam v sobi kráj obednice milo žvrgolita dva rmena kanárčka; skočim k njima ter jima sladko nago-varjam, v tem čujem praskanje po vratih, hitim k njim, odprem in tu je nežni moj »pinček«, ki me nikdar ne izgreší, božam ga, poigram se ž njim in zopet stečem v drugo sobo, kjer sem bila pustila svoje malo vezívo. Primem je v róke, a ni šivanke ne zabódem, kar slišim klopót konjskih kopit. Skočim k oknu in ugledam njega; zdričim po stopnicah nizdolu in že sem v objemu svojega Stanka.

Držeč me objeto čez pas stopa Stanko na lahko z máno po stopnicah, pripovedujoč mi, kje je bil in kaj je delal; a jaz se mu

naglo izpulim in kličem »lôvi me!« ter hajd! stečem gôri v sobo, naglo jo odprem in že sem v nji, ne da bi me bil Stanko ulovil. Stoprav čez nekaj sekund priteče za máno, objame me in skrije vroče lice na mojih prsih . . .

»Milena, kaj pa delaš tu sama v mráku?«

Ta poziv stare moje tetke me je vzbudil iz sladkih sanj ter me je privedel zopet nazaj v sedanjost. Nejevoljna sem ji odgovorila: »Tetka, ne bodite sitni! Sama sem najrajša!«

»I no!« rekla je teta, »kdo je sitnejši od tebe? Če ti rečemo: takó bo; ne, porečeš ti: takó bo, in če mi obrnemo po tebi, trdiš ti nasprotno. Kdo more s tabo izhajati, ko si takó črna in svojeglava?!« —

»Sevéda! Pa ne bodi črna in svojeglava, ko je vse proti meni in se vse z mano igra. Ne bodi jezna, če se mi Stanko laska in laska, pa me takó lahko pogreša. Jokala sem zopet na glas.«

»Ti moj ljubi Bog, Milena, kaj pa zopet blodiš, sta se li že zopet sprla ali pa se ti je kàj sanjalo?«

»Sanjalo? Ne, ni se mi sanjalo; Malka mi je pravila, da je bil ónega večera, ko me ni bilo v čitalnici, ves božji čas z nji neznano gospodičino ondu, ž njo je sedel pri jedni mizi; smijal se; sploh védel se — prav domače ž njo. Pa ne bodi jezna, ne bodi jezna!«

Teta je kimala z glavo in odšla.

Zopet sem bila sama in sedaj že res v temi, zunaj na cesti pa je od belega snega odsevala medla luč cestne svetilke. Nocoj mi je bilo iti na ples, a — ne pojdem! Ko sem vprašala mater, če pojdeva, bila je nezadovoljna; a ko sem to videla ter rekla, da ne bi šla rada, silila me je, naj grem. Ali jaz ne pojdem, naj se jeze mati, teta, Stanko, ves — svet! Ne pojdem!

Že zopet me nekdo nadleguje, v vratih vidim luč. Teta mi jo je prinesla in prinesla tudi pismo — njegovo. Izvestno mi piše, kakó se je dolgočasil, izvestno me prosi, naj nocoj pridem; prosi me s peresom, v srci pa si želi, da bi ostala domá. Vender — berimo!

»Ljubljena Milena!

Da ne bo nocoj nikakega izgovora, pridem jaz sam póte. V četrtek te nisem hotel siliti, ker si dejala, da ti ni dobro. Včeraj ti nisem mogel pisati, ker sem bil obložen s premnogim poslom. Povedati ti moram, da je došla baš v četrtek opóludne mlajša moja sestra nepričakovano k meni. Peljal sem jo v čitalnico in bil sem tam ves večer ž njo.

Govoril sem le o tebi skoraj vso noč in če sem tudi pričel drug govor, napósled je venderle govornica prišla zopet náte. Ko bi ona ne bila moja sestra in bi me ne poznala, imela bi me za strašnega dolgočasneža in ne vem, kaj še. Ali ona se je dobrovoljna smijala, posebno, ko sem takó vestno v vrata zrl, kadar je kdo došel, ker sem le tebe pričakoval. Upal sem, da bode tudi tebe gnala želja po meni, kakor mene do tebe, a sem se varal! In nocoj? Pripravi se za določeno uro, da te popelje s seboj tebi véрни

Stanko.

NB. Tudi nocoj bo tam sestra moja, jutri pa odide od tod.«

Tekla sem v drugo sobo, objela mater in staro teto, govoreč jima najslajše besede in da teta ni nikdar sitna, ampak najboljša teta na svetu. Dobrovoljno sta se mi smijali mati in stara teta in jaz sem jima pomagala. Malo časa potem sem bila že pripravljena. Čakala sem pri oknu, da pride Stanko.

Prijetno mi je bilo sedaj tuljenje močne burje, prijeten pogled na sneg zunaj na cesti, in ta knjiga, ki leži tu-le še vedno odprta, zdi se mi najlepša in nje pisatelj najboljši med svojimi vrstniki.

In ti ubogi potniki, ki rómajo péš mimo, smilijo se mi v srce, ubogi ljudje! Če bi imela velik grad, vse bi vzprejela vánj, ali če bi imela konje in kočije, hitro bi vsakemu poslala voz, takó se mi zdaj smilijo ti potniki, ti ubogi potniki!

Književna poročila.

IX.

Janežičeva slovenska slovnica.

Za srednje šole priredil in predelal *dr. Jakob Sket*, c. kr. profesor. Šesta predelana izdaja.
Cena 1 gld. 30 kr. V Celovcu 1889. Tiskala in založila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.

(Dalje.)

V § 111. naj se v opombi kratko opozori na § 306., da učenec lahko sam najde pravilo, po katerem mu je izražati nemški als (lat. quam) za primernikom. —

Kar je povedano v § 309. a) in c) o rabi oblik jeden, en, nobeden, noben ter o zvezi jeden in dvajset in dvajset jeden, naj se že omeni v opombi § 118. —

Pri sklanji osebnih zaimkov želel bi, da se v dvojini tretje osebe na prvo mesto postavi oblika „njiju“ ter se „nju“ pritisne v oklepaj; isto bi želel tudi gledé oblik „njijin“, „njun“ (§ 134.). — Levstik (o. c. p. 38.) piše o tem takó-le: »Heut zu Tage schreibt man allgemein das unrichtige: njú, wovon das noch unrichtigere zueignende: njún, -a, -o gebildet worden ist.« —

Da damo slovó oblikama jega in jemu (§ 132), mi je po volji; da bi nam pa namesto prvotnega srednjega tožilnika je v jednini »sploh služila roditeljska oblika: njega, ga« in da bi »rabili v množini namesto prvotnega tožilnika: nje, je skoro izključljivo roditelj: njih, jih,« pa menda pisatelj sam ne želi, ker je ohranil te oblike tudi v slovnici.¹⁾

Ne vem, zakaj se je popolnoma opustila oblika nji (ji) za dvojniski tožilnik ženskega in srednjega spola, dasi jo navaja Levstik kot jedino in jo ima tudi Janežič vsaj v oklepaji. Koncem poglavja o zaimkih pogrešam tabelarnega pregleda korelativnih [vzajemnih (?)] zaimkov in zaimenskih prislovov. —

Za konjugacijo rabi pisatelj dve besedi: spregatev in sprega; jaz bi se zadovoljil z zadnjo. -- Gledé terminologije bi želel, da opustimo besedo *doša* v pomenu genus verbi. Janežič je imel tudi besedo 'oblika'; ne vem, zakaj se je opustila ta beseda, ki sicer ne odgovarja latinski besedi genus, a se mi vendar primernejša vidi nego doša. Šuman je uvedel besedo položaj; morebiti ve kdo za boljši izraz; naj ga objavi.

V § 148. naj se točka b) tako-le preuredi: »prihodnji čas ali prihodnjik, ki izraža v prihodnosti trajajoče²⁾ dejanje (futurum) ali v prihodnosti dovršeno dejanje (futurum exactum) — točka c) pa tako-le: »pretekli čas (praeteritum), ki izraža v preteklosti trajajoče dejanje (imperfectum) ali v preteklosti dovršeno dejanje (perfectum).« Tako vsaj učenec koj v začetku zve, da se tudi v slovenskem jeziku, dasi ima navidezno samo štiri čase, vendar lahko izražajo vsi časi latinskega jezika. —

Gledé tvorbe časov in naklonov vidi se mi umestneje, razvrstiti ta oddelek, kakor ga je razvrstil Šuman. Po mojem mnenji naj bi se razpravljala tvorba glagolskih oblik po tem-le redu:

¹⁾ »Očetov blagoslov hiše zida, materina kletev je razdira« (Dalm.) p. 186. — »Ako te tvoje desno oko pohujša, izderi je in vrzi je od sebe« (Met.) p. 263. — »Primerjalni (komparativni) stavki določujejo enakost ali inakost oseb in reči, ki je primerjamo po njih lastnosti ali dejavnosti« § 367. p. 248.

²⁾ Izraz »trpeče« zamenil sem z izrazom »trajajoče«, ker želim, da bi v slovnici ne rabili glagola trpeti v pomenu durare, ampak le v pomenu pati. (Prim. trpna oblika genus passivum).

Popolna sprega glagola sem, biti.

Dvojno deblo in osnova.

A. Sprega z osnovo (delam, berem, hvalim).

I. Glagolske oblike iz sedanjikovega debela.

1. Sedanjik. 2. Železnik. 3. Veleznik. 4. Deležnika sedanjega časa :
a) prislovni (I.), b) pridevni (II.)

II. Glagolske oblike iz nedoločnikovega debela.

1. Nedoločnik. 2. Namenilnik. 3. Tvorno-pretekla deležnika: a) prislovni (I.), b) opisovalni (II.). 4. Trpno-pretekli deležnik a) s priponko -n, -na, -no (-en, -ena, -eno), b) s priponko -t, -ta, -to. 5. Glagolnik. —

III. Zložene glagolske oblike:

a) Z opisovalnim deležnikom in glagolom sem, biti.

1. Pretekli čas. 2. Predpretekli čas. 3. Prihodnji čas. 4. Pogojnik:
a) sedanjega, b) preteklega časa.

b) S trpno-preteklim deležnikom in glagolom sem, biti.

(Trpna oblika.)

Tabelarni pregled glagolskih oblik z ozirom na to, kako se tvorijo.

B. Sprega po glagolskih vrstah.

(Na koncu tabelarni pregled vseh vrst in najvažnejših oblik.)

C. Sprega brez osnovnega samoglasnika.

(1. dam, 2. vem, 3. jem, 4. grem, 5. sem, 6. bom.)

Toliko v obče; v posamnem pa imam naslednje opazke:

V § 153. bi želel, da se v opombi določi, ali naj v dvojini za ženski in srednji spol rabimo osebi li -va, -ta, ali -ve, -te, ali obojni. — Da imajo le nedovršni glagoli deležnika sedanjega časa, prislovni (I.) deležnik preteklega časa pa le dovršni, ter da neprihajalni glagoli nimajo trpno-preteklega deležnika, naj se že spredaj omeni na dotičnem mestu v kratkih opombah, da bo učenec že vedel, zakaj stoji pri-nessi in ne nes-ši, zakaj se v spregalu dvigni, navaja vené, venóč in ne dvigné, dvignóč, in zakaj se piše cvrt, kjer bi imelo stati umrt. —

Glagolske vrste in razredi naj se ne imenujejo le z vrstilnimi števnik, pri kojih si učenec ničesar ne misli, ampak z dostavki, ki značijo svojstvo glagolov dotične vrste ali dotičnega razreda. —

V § 162. 2. naj se doda, da se časih nahajajo tudi oblike dobóm, dobóš, dobó itd. na pr. »Pila črno bom vodó, ki v črni gori se dobó« (Nar. p.). — »Duša tvoja hrepeneča v njej ne zadobó mirú« (Strit.) — Od gla-

gola grem (ibid. 3.) navajajo se le jedninske oblike; zakaj ne tudi dvojinske in množinske? — Rasti je neprehajalen glagol in torej nima trpno-preteklega deležnika. Pisati se mora odrasli (odrastli) otroci, ne odrasteni otroci. Oblika *rasten* (ibid. 4.) je torej kriva. — Omenjeno pravilo se je že često naglašalo v »Ljubljanskem Zvonu« in v »Slovanu«, vendar se je pisatelj v tem oziru mnogokrat pregrešil. — On piše: — aj z imenom vzrasten (p. 121.), pogorén (p. 83.), usahnjena puščava (p. 21.), dasi sam uči: »zatorej pišimo: usahel grm« (p. 81.). — Pri glagolu pnem, peti (§ 165.) se nista navedla deležnika sedanjega časa; Levstik (o. c. p. 62.) ima pnè in pnòč. — Ker se je v spregalu mîr (mr) že II. deležnik sedanjega časa nadomestil z deròč, (-a, -e), naj bi se bil navedel tudi prislovni deležnik deré. — V § 166. naj se še doda 3. opomba, v koji se naj razloži besedica »pre«. — (Glej Šuman, p. 61. Levstik p. 65.)

Glagol vream ali skróčeno vrém vreti v pomenu sieden uvrstil je pisatelj v sedmi razred (§ 167. b.), vream, vréti (za-vream za-vreti, das Rad sperren) pa v šesti razred (§ 166.). Levstik navaja obe obliki v šestem razredu (o. c. p. 65.) —

Popolnoma se strinjam s pisavo *dvignuti* nam. dvignoti, ker se je večina sedanjih pisateljev poprijela te oblike; gledé trpno-preteklega deležnika in glagolnika pa je še dandanes huda zmešnjava. Potrebno je, da se stalno določi, naj li tvarjamo tudi te dve obliki po glagolih i-vrste (dvignjen, dvignjenje), ali naj ohranimo prvotni obliki (dvignen, dvignenje). Meni bi bolj prijala prvotna oblika, ker se v mogih slučajih *n* v govoru ne umehčuje in ker bi se tudi po tej obliki glagoli II. vrste lože razločevali od glagolov IV. vrste. —

Pravilo v §. 169. 4.: »Glagoli, ki pomenjajo trpnost ali kako stanje, ne tvarjajo radi trpno-preteklega deležnika; zatorej pišimo: usahel grm, zmrzel človek, osupel, uvel nam. usahnjen, zmrznjen itd.« naj se predružači morda tako-le: »Glagoli, ki pomenjajo trpnost ali kako stanje so neprehajalni in nimajo trpno-preteklega deležnika; pisati se *mora* torej: usahel grm: zmrzel človek; osupel, uvel *ne*: usahnjen (usahnen), zmrznjen (zmrznen). — Dodati se mora tudi pravilo, kakó se pri glagolih te vrste razločuje opisovalni deležnik od deležnika, ki nadomešča trpno-pretekli deležnik: ‚človek je zmrznil‘, a ‚zmrzel človek ne čuti zime‘; — ‚noga mi je otrpnila‘, a ‚jaz imam otrplo nogo‘. (Prim. Levstik, o. c. p. 71.)

F. Lendovšek.

(Dalje prihoanjič.)

Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni.

II.

Dosedaj so mislili, kakor je videti, razlagalci Prešérnovnega napísa na Stanka Vraza pri tem citatu na starejšega Katona. V tem zmislu n. pr. je pisal l. 1885. Andrej Fékonja (Kres V. pag. 472.) v opombi: »Kato je bil Rimljan od pete do glave, Rimljan skozi in skozi, človek strog in trd. Ko se je v Rimu izobraženi jezik grški vse bolj in bolj širil, ko si je moška mladina rimska v grškej retoriki urila jezik, trla je Katona huda jeza; mož se je upiral »grecizmu«, zaničeval »Grčiče« (Graeculi) in propovedal, naj se materin latinski jezik na vso moč brani in hrani. — Ovi naziv »narobe Katon« bi torej pomenjal: Kakor se je Kato nepremakljivo držal svojega jezika, tako je Vraz lahko od njega odstopil!« — Jednako sodi tudi prof. J. Marn (Jezičnik XXIV. pag. 45.): »Kakor je namreč Katon trdo držal se maternega jezika — latinščine nasproti mej olikanimi priljubljeni grščini; tako je zlahkoma Vraz — pustivši materinščino slovensko — poprijel se književne ilirščine.« —

Po navedenem razlaganji bi bil torej ta Katon v citiranem verzu starejši Katon, Cato Censorius. — — Temu pa ni takó, nego misliti nam je tu na mlajšega Katona, na istega Katona, ki ga jemlje v misel Prešéren že v svojem »Krstu pri Savici«, ko zaupno kliče junaku Črtomiru:

»Al, de te jénja tá skeléti rána,
Ne bóš posnel Katóna Utikána!« (Poez. pag. 175.)

Verz »victrix causa diis placuit, sed victa Catoni« je namreč citat, citat iz Lukana (Pharsalia I. 128.). Marcus Annaeus Lucanus obravnava v svoji deset spevov obsezajoči Farzaliji drugo državljansko vojsko in razpor med Pompejem in Cezarjem, obžalujoč zatop rimske svobode, katere branitelja sta mu Pompej in Katon, pred vsemi — še bolj nego Pompej — pa Katon, katerega na nekaterih mestih vzornega poštenjaka in zaščitnika svobodne republike stavi vzpored z bogovi nazivajoč ga »sanctus, deo plenus, plenus veri, verus parens patriae, dignissimus aris Romae« etc. Katon je pesniku Lukanu vseskozi prototip poštenosti in značajnosti; — takó vzvišeno, takó solnčnojasno mu ni nič, nego poštenjak Katon. — Na različnih mestih torej (kakor rečeno) stavi Katona v jedno vrsto z bogovi, takó tudi v tem od Prešérna citiranem verzu. —

Zveza na dotičnem mestu pa je tá-le. Govorec o tekmovanji med Pompejem in Cezarjem pravi pesnik: »Niti ne more strpeti pred sabo katerega Cezar, niti ne kóga Pompej vzpored sebe. Kdo izmed njiju je bolj upravičen prijel za orožje, ni nam usojeno vedeti; — vsacega štiti ugleden za-

stopnik: za zmagoviti razlog so bogovi, za zmagani Katon.«¹⁾ — Poroštvo, da je Cezarjevo napiranje pravično, dali so bogovi s tem, da so mu naklonili zmago; takó je postala Cezarjeva stvar »causa victrix«, zajedno pa tudi »causa melior« — češ: Cezar je bil bolj upravičen zgrabiti za orožje — *iustus induit arma*. (Primeri Cic. pro Lig. VI. 19. *melior ea causa iudicanda est, quam etiam dii adiuverunt*.) Bogovi so vselej na strani pravice, bogovi pospešujejo povsodi poštene napôre. Iz tega pa, da je bil značajni Katon na Pompejevi strani, dá se zopet sklepati: Pompejeva stvar je bila pravičnejša, svetejša, kajti sicer bi se ji poštenjak Katon ne bil pridružil; (navidezno je tudi bila pravičnejša, kajti Pompej, hoteč uveljaviti v rimski državi svoj vpliv, boril se je pod pretvezo, češ, da brani svobodo republikansko pred samovlastnimi nakanami Cezarjevimi). In pesnik Lukan sam imenuje na drugem mestu (VIII. 94.) Pompejevo stvar »causa melior«, češ: »*Pompeius iustus dimicavit*«.

V tej zvezi stoji citirani verz pri Lukanu. Vsak stavek pa se nam pokaže v nekoliko drugačni luči, ako ga iz njegove prvotne zveze iztrgamo; misel vsakega stavka se nekoliko zasuče, ako ta stavek osamimo ali ga pa postavimo v novo zvezo. Takó je tudi tu. Pri navajanju tega verza, ki je sploh govornikom baje priljubljen citat, zdi se mi, da hoté naglašati Katonovo skrajno doslednost in čudovito vztrajnost. Zmisel pa je potem ta: Za zmagovito stvar, za samovladarja Cezarja odločili so se bogovi naklonivši mu zmago, navzlic temu pa je ostal Katon trdno pri tem, za kar se je bil sprva odločil. Dasi je uvidel, da republika, za katero je bil oduševljen, propada in da se ne izogne poginu, vendar je rajši ž njo vred poginil, nego da bi se iznevil svobodomiselnim svojim načelom, nego da bi popteval svojo oduševljenost za staro republiko.

Obrnimo to na Katonični značaj Prešérnov in na narobe-Katona Stanka Vraza. — Prešéren je ostal kakor Katon zvest svojemu prvotnemu načelu, spešéč po svoji móči literarni razvoj ozko omejenega slovenskega narečja, nasprotno pa je Vraz ostavil ubogo pástorko slovenščino, oprijel se je ilirizma, ki se je tedaj razvijal v ugodnejših razmerah, ter postal s tem »narobe-Katon«. Obupavši nad malomožno slovensko literarno republiko se je podvrigel zmagujočemu ilirstvu. —

L. Pintar.

1) *Nec quemquam iam ferre potest, Caesarve priorem
Pompeiusve parem. Quis iustus induit arma,
Scire nefas; magno se iudice quisque tuetur:
Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.*

Causa = stvar, katere se kdo drži, katero brani in zagovarja, za katero se oduševlja in poteza; težnja; preporna stvar, nerešena točka, pravna reč, razlog.

Causa Caesaris placuit diis, quia victorem eum fecerunt; victa autem placuit Catoni, quia Pompeio adhaesit.

Slavnost Vodnikova v Ljubljani

dné 28., 29. in 30. junija 1889.

Spored slavnosti

ob odkrivanji Vodnikovega spomenika v Ljubljani.

Dné 28. junija:

Sprejem gostov.

Ob 8. uri zvečer *koncert* na čitalničnem vrtu, pri katerem bodeta sodelovala *Blejska zdraviška godba* (oddelek godbe dvornega gledališča) in pevsko društvo »*Slavec*«.

Dné 29. junija:

Ob 7. uri zjutraj *sv. maša* v cerkvi na *Rožniku*, katero bode daroval častiti gospod c. kr. gimnazijski profesor *Tomo Zupan*; pri maši bode pel *čitalnični pevski zbor*.

Ob 10. uri *ogledovanje* deželnega muzeja »*Rudolfinum*«.

Obed v raznih gostilnah.

Po obedu *sprehod* pod Turn ali na Grad.

Ob polu 6. uri odhod iz čitalnice na *pokopališče* pri sv. Krištofu, kjer položé »*Slovenska Matica*«, »*Pisateljsko društvo*« in druga narodna društva vence na Vodnikov grob, in kjer bode pelo društvo »*Slavec*«.

Ob 8. uri *gledališka predstava* v čitalnični dvorani.

Igrala se bode

»Mesečnica«,

opereta pod vodstvom g. prof. Gerbiča s sodelovanjem Blejske godbe, in

»Svoji k svojim«,

veseloigra v jednom dejanji, spisal za to slavnost dr. J. Vošnjak.

Po gledališki predstavi *koncert* na čitalničnem vrtu, pri katerem bode leta sodelovala *Blejska zdravniška godba* in *čitalnični pevski zbor*.

Dné 30. junija:

Ob *polu 10. uri* dopoldne se zberó narodna društva na čitalničnem vrtu, od koder odidejo na sv. Jakopa trg.

Ob *polu 11. uri* slovesna *sv. maša* v cerkvi pri *sv. Jakopu*, katero bode daroval prečastiti gospod stolni prošt *dr. Leonard Klofutar*. Petje oskrbi Št. Jakopski cerkveni pevski zbor pod vodstvom g. L. Belarja.

Ob *12. uri* se *odkrije Vodnikov spomenik* na Valvasorjevem trgu z nastopnim sporedom:

1. *Slavnostni govor* gospoda c. kr. gimnazijskega ravnatelja *Fr. Wiesthalerja*.
2. *Strelj na Gradu* naznanijo, da se je odkril spomenik, pred katerega narodna društva položé vence.
3. *Kantata »Vodniku«*, besede *Antona Funtka*, skladba *dr. B. Ipavca*; pel bode zbor »*Glasbene Matice*« in ž njo združenih vnanjih in ljubljanskih pevcev, pod vodstvom g. prof. *Gerbiča*.
4. Predsednik odbora za Vodnikov spomenik, g. *dr. F. Vošnjak* izroči spomenik v last in varstvo mestni občini ljubljanski.
5. *Cesarska pesem*.

Ob 2. uri *banket* na čitalničnem vrtu.

Ob 5. uri *ljudska veselica na Fani* pri Žibertu na rojstvenem domu *Vodnikovem*. Veselico priredi *Šišenska čitalnica*.

V Ljubljani, dné 15. junija 1889.

Odbor za Vodnikov spomenik:

Dr. Jožef Vošnjak, predsednik.

Dr. Fernej Zupanec, *dr. Alfonz Mosche*, *dr. Karl vitez Bleiweis-Trsteniški*, *Ivan Hribar*, *Ivan Šubic*, *Frančišek Levec*, *Andrej Praprotnik*, *Andrej Žumer*, tajnik.

O slovesnem odkritji spomenika
VALENTINU VODNIKU.

Rôdu slovenskemu dan zazóril najslavnejše zmage:
 Sam je ob svojih močéh dvígnil se kvišku na luč!
 Veke in veke prežil, oblastnim služabnik národom,
 Jarem nasilstva nosé ovčje-kroták je Slovén;
 Bédé ga reši nebó, duhá prebudí mu srénosti,
 Jarma žulečega prost sam si je zopet gospod.
 Bójnega jékla ni déd slovenski vihtil za vladarstvo,
 Ali po lévje srdít rójstvena branil je tla.
 Vredni potomci smo mi umrših pradedov — junakov,
 »Vera in cesar in dome« géslo veljá tudi nam.
 Svojim na svojih nam tleh utríplje srcé od ponosa:
 Mali Slovenije rod dúševno je zmagovit.
 Dókaj blestí se imen iz listov povestnice naše,
 Sléharni zémlje rodóv dike jih svoje bi zval.
 Jednemu genijev teh hvaležni je národ Slovénov,
 Póznim zanamcem na vzor zgradil čestí spomeník.
 Kómu neznano pri nas imé li očeta V od ní ka,
 Ljubljénca divnih modric, svojih prvaka je let,
 Mnoga rojákóm za njim že zvezda sijala svetlejša,
 Vender poznejše zlatil prve je sêstre odsév.
 Strune Vodnikove glas, dramílo, veselje, tolažbo,
 Národ je slúšal zavzet, pesniku hvalo dajóč,
 Slišal iz njega je ust domače dežele usodo,
 Vdíhnil mu on je krepóst, da ne obupaj nikdár.
 Da, ne obupaj, Slovén, če hipno se skrije ti sreča,
 Vnémli Vodnikov te duh, hódi junaški na p r e j !
 Trudov si svojih dozday učakal vesele plodove,
 Orji in sêj in požél blágoslov bodeš stotér.
 Ako povzdigi domú žrtvujemo dúšne krepósti,
 Ako ljubezen srcá zvésto ohranjamo zánj:
 Trajnejši naše dokaz slavitve je mojstra Vodníka,
 Nego sta marmor in brón, času begóčemu plén.

Jos. Cimpermar.

L I S T E K.

Vodnikov spomenik se je včeraj dné 30. junija odkril v Ljubljani in velika slavnost, katere se je navdušeno udeležil ves narod slovenski, zvršila se je po razglašenem programu. Da bi tudi »Ljubljanski Zvon« dostojno poslavil dičnega pesnika, domoljubnega učenjaka in narodnega budnika, posvetil je v denšnjem listu njegovemu spominu več spisov. Pisatelji, katerih spise smo zategadelj odložili za prihodnjo številko, nam gotovo to oprosté. Bralce bode pa tudi zanimalo zvedeti več novih podatkov iz življenja dičnega slavljénca.

„Slava Vodniku“. Tako se imenuje jako lično izdelan album, katerega je ob Vodnikovi slavnosti izdala živahno delujoča »Krajcarska družba« ter ga zadnje slavnostne dni prodajala po 30 kr. na korist »Narodnemu domu«. Album obseza v tako zvanem vizitičnem formatu portrét Vodnikov, pesnet po Ganglovem kipu, dalje Vodnikov spomenik s stolpom vred, natančni snimek Vodnikovega životopisa »Rojen sim« itd., pisanega s pesnikovo roko, Vodnikov rojstveni dom, prijazni Koprivnik in pesnikov nagrobni spomenik. Ta lični album bode zaradi svoje lepe vnanje oblike in zaradi krasnih, pomenljivih podob, katere obseza, vsakemu Slovincu najlepši spomin na lepe dni Vodnikovega praznika.

»Svoji k svojim.« Veseloigra v enem dejanji. Spisal dr. *J. Vošnjak*. V Ljubljani 1889, 8, 32 str. Cena 30 kr. Tisk in samozaložba »Narodne Tiskarne«. Upokojeni sodnik in veleposestnik *Pilkovič*, mož stare korenine in starega poštenja, navdušen domoljub in čestitelj Vodnikov, hoče svojo ljubeznivo hčerko *Zoro* omožiti z daljnim sorodnikom svojim, mladim juristom *Teodorjem Plevelom*. V *Pilkovič*ovo hišo pa zahaja tudi mladi zdravnik dr. *Slavec*, kateri zaradi svoje vrlosti in zaradi svojega značajnega domoljúbja *Zori* veliko bolje ugaja, nego *gizdalin Teodor*. Sicer se tudi *Teodor*, da bi dobil bogato nevesto za ženo, pred *Pilkovičem* nosi za Slovence, toda v svoji duši je velik naroden nasprotnik in veren častitelj kranjske »Germanije«. Ko pošteni *Pilkovič* spozna pravo mišljenje svojega bodočega zeta, da mu nejevoljen slovo ter zaroči svojo hčer s poštenim dr. *Slavcem*. *Pilkovič* in mlada zaročenca se odpravijo v Ljubljano k *Vodnikovi slavnosti*, h kateri je stari *Pilkovič* na veliko svoje veselje tudi dobil povabilo od slavnostnega odbora. Igra se završuje z apoteozo *Vodnikovo*. Ta dramatični proizvod se jako prijetno bere in preverjeni smo, da bode, dobro igran, tudi v gledališči dosegel lep uspeh. Jako primeren je za male gledališke predstave slovenske, zatorej narodna društva nanj posebno opozarjamo.

Primerno darilo slovenski mladini. *Vijolice. Pesmi za mladost.* Spisala *Lujiza Pesjak-ova*. Poklonjene iskrenemu pokrovitelju mladine blagorodnemu gospodu *Dr. Jerneju Zupanču*. Vsebina: I. Poklonilo; II. Obrazi iz prirode; III. Iz otročjega življenja; IV. Srčni glasovi; V. Ubožec. (Dramatičen prizor). Knjiga obseza 160 strani ter stane elegantno vezana z zlato obrezo 1 gld. 60 kr., broširana 1 gld. 10 kr. Dobiva se v *J. R. Miličevi tiskarni* v Ljubljani in v vsaki bukvarni. — Žal man je, da v denašnji številki zavoljo nedostatnega prostora o tej lepi knjigi ne moremo obširneje govoriti. Prihodnji!

Muzejsko društvo v Ljubljani je imelo dné 25. junija ob 1/27. uri svoj občni zbor. Zborovanje je otvoril kot najstarejši član g. vladni svetovalec *Anton Globočnik*. Potem je poročal tajnik g. prof. *Julij Wallner* o društvenem delovanji, spominjajoč se smrti pokojnega kustosa *Dežmana*. *Blagajnik* g. *Robida* je objavil dosti ugodno gmotno stanje. *Prebitka* je v *blagajnici* 200 gld. 48 kr., atudi proračun zaključuje s *prebitkom*. Poročili sta se vzeli na znanje brezdebat, na kar se je vršila volitev. Oddanih je bilo 22 listkov in načelnikom je bil izvoljen z 20 glasi g. vladni svetovalec *Anton Globočnik*, ki je med glasnimi dobroklici izjavil, da volitev vzprejme. *Odbornikom* je bil izvoljen g. kustos *A. Müller* z 19 glasovi ter je tudi izjavil, da se zahvaljuje na izkazanem zaupanji in da volitev prevzame. Društvena izvestja, obširna knjiga, so se članom ali že izročila, ali se bodo še poslala na dom. Žal, da je število muzejskega društva članov jako majhno, da ne dosega niti jedne stotine. *Domoljubom* priporočamo torej, da pridno pristopajo društvu, ki nima druge naloge nego preiskavati naše dežele »klasična« tla, širiti domoznanstvo, veščnost in domoljubje.

Pesem kranjskih brambovcev. Ker v Ljubljani baš te dni našemu Vodniku odkrivata dostojen spomenik, pošiljam Vam pesem, o kateri menim, da je Vodnikova, dasi ni natisnena doslej v nobeni zbirki njegovih spisov. Pesem, ki mi je slučajno prišla v roke, tiskana je na pol pôle in 4° ter se glasi doslovno tako:

PESIM

Krajnških Brambovcev

per

Banderškemu Shegnanji

v LUBLANI,

30. dan maliga Trauna 1809.

Oroshje, bobni danf gromè:	V nebesa gor perfeshemo,
Hitimo k' fvet' oblubi!	Svefti bander' oftati;
Junak' se stavjo u veršé,	Bandera t'ga se primemo:
Nakvišhk' s' rokám k' perfégi.	Pod njim se nam ni bati:
Sovrashnik! glej nafh sbrufhen mezh!	Sovrashnik more berfh pobit,
Pobér, kopita: ti fi prez!	Drushina, dom posablen bit';
Dushela, Zefar shivi!	Dushela, Zefar shivi!
Boja ne ífhe Krajnz: Junak	Bi sdaj med nam' nafh Zefar bil,
Ni puntar: al' u íhlushbi	Edinoft nafho vidil,
U smert hity Kranjz Korenak	Solsé veféle bi tozhil,
Prot' temu, k'ter' ga rubi.	Salublen v' foj Kardelu!
Mi 'zhmo, zhe nam ni v' myri bit',	U ogen s' jako sajn' gremò;
Raifh' mertvi, koker flushni bit',	Vefél' sa ozha kry damò:
Dushela, Zefar shivi!	Dushela, Zefar shivi!

Pofhtenje, vera naf budy,

Refhiti domazhio:

Pofhtenje, vera naf dery

Odteti domovino.

Sovrashniki v' shoud fileni

So, Bratji! s' nam she íkleneni:

Dushela, Zefar shivi! —

Pesem je okrašena s čelado, z mečem, ščitom, topom, lovorjevim vencem in z drugimí vojaškimi znamenji ter je natisnena pri Leopoldu Egerji.

Čas — 1. 1809. — kraj, vsebina, jezik — vse pravi, da je pesem Vodnikova. Kdo izmed Slovencev bi bil v tistem času tudi zmožen takšno pesem zložiti kakor jedini — Vodnik!

V Rojanu dné 19. junija 1889.

Ivan Belec †, Dné 10. junija opoludne je umrl pri Sv. Duhu nad Krškim otdotni župnijski administrator *Ivan Belec*, znan pisatelj slovenski. Porojen dné 3. aprila 1856. leta v Radomlji pri Kamniku in v duhovnika posvečen dné 26. julija 1879. služil je za kaplana pokojnik v Koprivniku na Kočevskem, na Igu in v Žiréh; bil je župnik pri Fužinah na Gorenjskem, pozneje ko je šel zaradi bolehnosti v pokoj, bil je duhovnik v Lahovčah in naposled administrator pri Sv. Duhu. Pokojnik Belec, ki je leta 1870. dovršil gimnazijo v Ljubljani, učil se je zlasti v bogoslovji severno-slovanskim jezikom. Za velike rusko-turške vojne je na podstavi ruskih novin redno sestavljaj za »Slovenski

Narode daljše in krajše dopise in poročila z bojišča. Tudi »Ljubljanskemu Zvonu« je bil prva tri leta sotrudnik in priobčil je v njem marsikatero literarno novico iz poljskega ali ruskega slovstva. Pozneje je pričel proučevati zlasti narodno-gospodarska vprašanja, o katerih je zadnja leta v »Slovinci« priobčil mnogo ravno tako zanimivih kakor korenitih člankov. Blag bodi spomin plemenitemu možu in nadarjenemu pisatelju!

Jernej Franceelj †. Znani domoljub profesor Jernej Franceelj umrl je dne 16. junija ob 2. uri zjutraj v Varaždinu. Pokojnik je bil porojen dne 19. avgusta 1821. v Čabraski vasi pri Poličanih na Spodnjem Štajerskem. Srednje šole je obiskoval v Celji, v Mariboru in v Karlovcu ter je po dovršeni filozofiji v Gradcu stopil l. 1845. v bogoslovno semenišče labodske škofije. A zadnji hip, predno je bil posvečen v duhovnika, izstopil je iz semenišča ter odšel v Prago na filozofično fakulteto. Prebivši leto 1850. suplent v Celji, dovršil je pozneje svoje modroslovne studije na Dunaji ter l. 1856. dobil stalno učiteljsko mesto na realki v Varaždinu, kjer je preživel ves čas svojega življenja. Rojen in zaveden Slovenec objemal je z isto ljubeznijo kakor svoj slovenski, tudi bratovski hrvaški narod. Leta 1867. je ustanovil ter do l. 1871 uredoval list »Pučki prijatelj«, s katerim je budil v Hrvatih narodno zavest ter učil praktično gospodarstvo. Njegove knjige »Tuga« je šla v 10.000, knjiga »Tumač« v 6000, »Seljak« v 1000 izvodih med prosti narod. Ker je kmetovalce v Varaždinski okolici poučeval tudi praktično v kmetijstvu, čislal ga je vsak, kdor ga je poznal. In kakor priprosti narod, tako požrtovalno je podpiral narodna društva, hrvaške in slovenske časopise. Blag ohranimo spomin tej plemeniti duši!

Plemstveno pismo dr. Carbonarija-Voglarja, rojenega Nakelčana viteza rimskega carstva s predikatom »de Wiesenecke«, prišlo je pred nekaj tedni po prijaznosti čast. g. župnika Martina Povšeta iz Št. Jurija pri Kranji v ljubljanski deželni muzej. Narejeno je dne 3. aprila 1694. l. z lastnoročnim podpisom cesarja Leopolda. Obseza zvezek v 4° in je popisano na desetih pergamentnih listih od obeh strani. Na 11. str. je naslikan Carbonarijev grb, v ukusu sedemnajstega stoletja — strokovnjak grboznanstva bi se pač ob njem spotikal. Kot strokovnjaško delo vidimo pravokotno čveterodelno razdelitev ščita, barva se menja na njem med črno in rudečo. V črni barvi dvorepa zlata leva, pušice v šapah držeča, v rudeči podoba žene v naravnih barvi, ki pleče na zlatokrili modro barvani krogli; renesančno stilizirana čelada v črnozolti in rudečesreberni barvi, nad njo krona, izza katere zlati pušico držeči lev kakor dragotina gleda. Razven tega je podaril č. g. župnik Povše tudi odpustni in potovalni dekret Voglarjev ddo 24. aprila 1714. l., katerega so mu naredili na povelje carja Petra I., kateremu je bil dr. Voglar šestindvajset let zvest telesni zdravnik. Originalu v ruskem jeziku je priložen latinski prevod. Obe pismi sta zvezani s papirnatimi odrezki. Dr. Voglar se je dne 9. decembra 1715 z Ruskega povrnil v Ljubljano.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: **Fr. Levec** i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: **Fr. Levec**.
Uredništvo in upravnništvo v *Ljubljani*, v Medijatovi hiši na Dunajski cesti, 15.

Tiska »Narodna Tiskarna« v Ljubljani.